

ה' (ג) לא את אבותינו ברת. רש"י הוסיף מלת לזכר כלומר למת לא את אבותינו כלל ברת. ואין לזכר לזה כמ"ס הרי"א שהמכוון בזה שלא תקבל התורה צעיריכם צעבור הדורות הכזים, כי הסי' לא נתן התורה לאותו דור הרמוז אשר קבלוהו, כי ידוע היה לפניו שהם לא יצאו אל הארץ ולזה לא יקיימו בה המלות, אבל כרת הצדקת ההיא צעבור הדורות הצדיקים שיצאו לארץ וישמרו לעשותם, והוא אמרו כי אחנו אנחנו אלה עם היום ר"ל לא היה התורה מכוונת אל כל אשר יהיו חיים בכל דור ודור לא לאותם אשר קבלוהו, וכבר המשיכו זה לבונה גלגל הכמים על אמת המים שאין ספק שלא כיון צדיקו אל אותם המים אשר עצרו צומן הצדיק אבל יכוין אל המים ומל מה שהם עובדים תמיד, ולזה אמר לא את אבותינו ברת ה' את הצדקת הזאת, שהם כבר אחר ונטלו מהם תורה ומלות שנאמר צדקים חפשי, ואמרו רבותינו כיון שנת אלם נעשה חפשי מן המלות, כי אחנו אנחנו אלה עם היום כולנו חיים, וכן אל אותם שהיו חיים תחתנו עד סוף כל הדורות, וח"כ נעמד האלהי הוא עומד צדיקו צדקתו וצדקתו בכל זמן בכל העובדים תמיד, כגמל צדיק הכמים על אמת המים: (ד) פנים בפנים. כלומר בלא חמלעי, והטעם כאשר ישמיעו המעשיע את קולו לאמר ופניו אל פניו ואם לא יראנו (הראשני), וכ"כ צמורה (כל"ו מראשון) פנים בפנים ומליחות צמליחות מנלתי חמלעי, כמו שציאר צמקום אחר קול דברים אחרים שומעים ותמונה אינכם רואים זולתי קול. לכן ח"א ממלל עם ממלל, כדי להרמיק ההגשמה, ולדעתי ח"א להוליא לשון המקרא חפשי, כי מלת פנים ענינו חוד ופנינו, כמו כל כבודה בת מלך פנימה, וכוונת לשם הפנים שחייב לשם גואה, והטעם שדבר ה' עומד בזה עומק סמרי פנימיות התורה, להצדיק עממי מלותיה עד תכליתם, וכמ"ס צמכרשני (בשעלותך ק"ב) חכימין עבדי למלכא אלהא, איתון דקיימו צטורא דכיני, אסתכלו בנשמתא דאורייתא, וכ"א צמס' סופרים פנים בפנים פנים תרין צמנים תרין הא חרצעה אפיין, פנים למקרא פנים למשנה פנים לתלמוד פנים לאגדה, ע"ס, כלשון המורגל דצדקי רבותינו ח"י פנים לתורה, וכלשון חייב להראות לו פנים (עירובין י"ד) שענינו טעם הדבר והמיישצ המודים, ותרגום פנים בפנים (דיא אינהאלטרייכטען צענרישפע): דבר ה' עמכם. צדק המקומות ממוצר לדבור מלת אל, דבר אלינו צמור, דבר ה' אל כל קהלכם, ופעמים ממוצר לדבור מלת עם ואת, צמור לדבר אמו (ס"פ כי תשא) וכן מדבר עם יעקב, דבר אחנו קשות, עוררו מדבר עם. וע"ד הפסע נראה שאין הדבר צדיק, כי מלאנו מלת את שסורלחו כמו אל (כצ"ב ט"ו כ"ג) ע"פ דרך את המדבר, כמו אל המדבר, יאר פניו אחנו (תהלים ס"ז) צמקום אלינו, כמ"ס יאר ה' פניו אליך, וכן לעשות עמכם רעה (ויאל ל"א) צמקום לעשות לכם, אונם כשנדייק יש לדבור הממוצר צמלת את או עם, הוראה מוצלמת מהתחברו צמלת אל ולמ"ד. שהדבור צאל ולמ"ד, נשאר הדבור תמיד אלל לך אחד מן המדברים, שהמדבר יגיע דבריו לפני השומע צמתי ממיצ אל התשובה, אונם כשדבור ממוצר צעם או צאת, ירמו על מין דבור שהיו שנים ומחליפים הדבור זה לזה פעם זה ופעם זה מדבר כעין המלוי צמדברים שאין הדבור נשאר תמיד ע"ל אחד מן המדברים אלל מחליף ונעתק מיצ לרעהו, אחד שאל ואחד מציב (והרטרופקסעל) והוא המכוון צמלות אמו ועמו המורים תמיד על השואלת הנושאים שהם נושאים צעדין אחד, אלל שהוא מייחס תמיד הדבור אל זה שהיה דבורו ראשון או סבה ראשונה צדבור, כמ"ס עוררו מדבר עם (בראשית כ"ט) הנה היו הרועים ג"כ מדברים כמו שזכר שם אלל שחלה הדבור ציעק צמה שהיה ראש המדברים ופתח דבורו חלה, והסך זה כשיאמר וידבר לו וידבר אליו, ילנה צו אונם דבור פרטי צכל מן הדבור המלוי והיינו דבור הנשאר אלל לך אחד מן המדברים שהתכוון לשפוך דבריו לפני המקבל ולהגיד לו דבר צמתי ממיצ אל התשובה. והנה כשהשומע הקצ"ה עשרת הדברים לאזני צמ"י לא היה הדבור נשאר תמיד ע"ל המעשיע ית' לזכר, אלל היה מחליף ונעתק אל צמ"י ג"כ, כמ"ס צמכילתא (יתרו פ"ד) לאמר שהיו אומרים על הן הן ועל לאו לאו, וצמדרת חזית (ע"פ ישקני) אמרו דרך מליכה הדבור היה מוזר על כל א' וא' מישראל ואומר לו וקבל אתה עליך את הדבור הזה כך וכך דינין יש צו כך וכך עונשין יש צו כך וכך גזרות יש צו כך וכך מלות יש צו כך וכך קלין וממורין יש צו כך וכך מתן שכר יש צו. והיה אומר ישראל הן, וחוזר ואומר לו מקבל אתה אלהותו של הקצ"ה והוא אומר לו הן והן וכו' ולסבה זו צמנעת מ"מ ה' הדבור מחליף ומעשיע לשומע, ומעשיע למעשיע, לכן הוזכר דצדקי מ"מ מלת עם ואת. ואפשר לכלול עוד בהוראת דבור צמלת את ועם, להורות על הסכמת דעת השומע

אל דברי המשמיע, והוא כשהענין צעמנו אינו תכנים כ"כ אל דעת הסומע, ומומר הדבר צעלמותו
 היה מוכרח את הסומע יותר אל שלילת קבלת הדברים, לולי שהיה המשמיע מומליך לו את הענין
 וממתיקו לו צטענות רחירות ישרות ונכוונות עד שיכניס בלבו הסומע ששוקק ומסך לקבלת הדבר
 מרלון נפשו, ולהיות שזהסכמת דעת הסומע אל המשמיעו הטרפה דעות שניסם יחד להיות אמורים
 צענין הדבור, לכן החמיר אל הדבור מלת אם, עם, שהוא מלת אשר יורה על ההלכרות
 (מיט), והנה התורה הקדושה אף שהיא מדרשת צענינים תחתונים רומזת היא צהם ענינים פנימיים
 ופנימיים לפנימים גבוה מעל גבוה ללחן תכלית, כי אורייתא כולה אימי סתום וגליה, גלייה היא
 לפי סטורו של מקרא שהוא כתוב מפורש ומצורף זה, וסתומה היא מלך דרך הנסתר שזה שאינו
 מצורף זה צאר היטב, אבל נסתר ונעמן ענינים גבוהים צרמו דברים, אמנם צמעמד הקדוש צנת
 קבלת המוה"ק אשר אזו לחצבס עלמא עד שאמרו חז"ל ישראל צעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן,
 וזכו ישראל להשיג עומק פנימיות שמתא לאוריית' וכל אחד מהם היה מתחלל צסחרי עומק
 פנימיותי, כמ"ע צמכדשצ"ג (צהעלוהך קי"ג) אינון דקיימו צטורא דסיני אסתכלו צנשמחא, דאיסו
 עיקרא דכלא אוריית' מומט. ואחרי שהתאחדה דעת מקבלי התורה עם דעת העליון ית' המשמיע
 הדברות להשיג עומק הדברות, וקבלום עליהם צכל לצבס וככל נפסס, לכן החמיר צו לדבור מלת
 עם, אשר יורה על ההלכרות והתאחדות. ורחימי צמ"ר (כי תשא פ' מ"א) ויחן אל משה ככלתו
 לדבר אמו ארצצ"ל מה לדבר אמו משל לתלמיד שלמדו רבו מורה עד שלא למדו היה רבו אומר
 והוא עונה אחרי משלמד אותו אומר לו רבו צווא ונאמרה אני ואתה כך כשעלה משה לשמים
 התחיל לומר אחר צוראיו התורה משלמדה אומר צא ונאמרה אני ואתה, הכי לדבר אמו: (יד) למען
 ינוח עבדך. הוא נחיתה הטעם למה שלום לא תעשה כל מלאכה ע"י עבדך כדי שינוח העבד
 והאמה כמודך, לא שתתן מלות שבת כדי שינוח העבד והאמה (צ"ח); תצלין לדברים אלה, כי
 המנוחה ציום השבת הוא טפל, והעיקר אללו השציתא, והמנוחה מנילא נמשכת אחריה, אבל צצנד
 ואמה המנוחה היא עיקרית אללס דלא שייכה צהם שציתה כלל, כי השציתה היא העיון והחקירה
 (כמ"ס צימרו) וע"ש זה עיקרית אללס דלא שייכה צהם שציתה כלל, כי השציתה היא העיון והחקירה
 טאג) להשכיל ולהשתעשע צה' וצחורתו, והוא העיקר לישראל ציום השבת, והמנוחה מנעשית המלאכה
 היא טפלה אללו, דצקיום השציתה מנילא המנוחה אחי, אבל העבד והאמה איך ישימו עיונם
 וחקירתום צעניני אלקיים אם דרכי ה' לא ידעו אם תורת ה' לא יספלו ואינם מחייבים צה, איכ
 שציתה לא שייכה צהו, אבל מנוחה היא דמשכחת אללס שינוח הגוף מנעשית מלאכה וינוח לצבס
 צמה שאין מורא רצם עליהם ציום הזה לעשות להם מלאכתם וצזה הם שקטים ונחים: (טו) וזכרת.
 דעת רוב המפרשים שהתורה יתנה צ' טעמים למלות השבת, צעבור שמלאו דצברות הראשונות
 זכרון הצריאה, וצצברות השניות זכרון יליאת מלרים, אמנם למי שיתצונן היטב צעומק פטורן כל
 המתקראות יחצבר טוה הסכרס רחוקה מן האמת, ושמועולס לא יתיה כוונת הכחוד לתת אלה צ'
 הטעמים למלות השבת, ותחלת צריאת העולם אינו הטעם שצצצבורו לטויונו על השציתה ציום
 השציעי, רק הוא הטעם על היות יום השציעי מקודש יותר משאר הימים, ומפורש כתוב צצצצית
 ויקדש אותו כי צו שבת וגו', ועם לא ליה כלום על השציתה צו, וכן צצצברות הראשונות לא אומר
 ע"כ לוך ה"א לעשות את יום השבת אלל זכרון צריאת העולם, רק אומר ע"כ צכך ה' את יום
 השבת ויקדשוהו, והפסס רצ ים צין קדושה היום וצין השציתה צו ומלאכה, שהרי הקדושה אפשר
 שצחמוו לצצניות ולכגולות אחרות ששהיינה לאחור היום, אף אם יעשו צני אדם צו מלאכה ועכ"ז
 היה היום קדש כי צבר נתקדש צנת הצריאה, גם הטעם שהני שכתבו שהוא זכרון יליאת מלרים
 כראה שגם אז אינו הטעם האמתי, שהרי גם על מלות הענק תעניק לו (פ"ו י"ד) נתן הכחוד
 טעם וזכרת כי עבד היית צמלרים וימדך, וגם על חג השצבות אומר וזכרת כי עבד היית (שם
 ט"ז י"ג), וכן על לוי לא תטה המשפט גר יתום (שם כ"ד י"ז), ועל מה שלום כי חמנוט ויתך
 לא תפאר אחריך כי תצבור כמדך לא תעולל אחריך צכולס הוסיף וזכרת כי עבד היית כמו שהוסיף
 צעשרה הדברות האחרונות על מלות השבת, וצא זה ולימד על זה שצכל פעם שלום הכחוד על
 השמלה והמיינה והעזר אל הגרים ואל העצדים הוסיף וזכרון יליאת מלרים, כאומר גם אתה היית
 עבד וגר צמלרים ולכן חל עליך יותר מעל שאר צני אדם החוד לחון הגרים והעצדים ושלל
 להטות משפטם ולהעניק להם מאשר לך ולהניח להם העוללות ולשמות לצבס צמקיך וכדומה, למדנו
 איכ שאף צצצברות האחרונות לא הוזקק הכחוד לזכור יליאת מלרים, רק לפי מה שאמר שם למען
 ינוח עבדך ואמתך כמודך, ולכן ילדק לומר שיליאת מלרים הוא הטעם רק להצצחת העבד והאמה
 ומלאכה, וזה רק פרט אחד מן החצבות המועלות עלינו ציום השבת, איכ יליאת מלרים אינו
 הטעם לשמירת השבת, אבל הטעם האמתי הוא ללמד מן הכחוד אף את שצחתי שחמוו כי אות
 היא

היא זיני וזיניכם לדעת כי אני ה' מקדישכם שפטו יורה כי ה' נתן לנו הצנח למען חסיה לנו
לחות שאנחנו עמו, ולכן לנו שרתיים ציוס השציעי כמו שצנח צו השי"ת אחר הצריחה, חס טעם
צנחתי כצווי מוכס אל ה' יחעלה, כי יוס השציתה שלו הוא גם יוס השציתה שלנו, וצוה השי"ת
יודע צעולם כי ה' מקדס ישראל הוא אלהינו ולאנחנו עמו, כמו שחמס הכחצו על כוונה זאת
לדעת כי אני ה' מקדשכם והדברים צדוקים (שי"ר), וכי רע"ם למען יתו וגו' חכרת וגו', מלות
צנחית צהמה היא כרי שינוח העבד, ומלות מנוחת העבד היא זכר ליליאת מלרים שהצנית צה
הקצ"ה את העבדה וכן העבדים: לעשות את יום השבת. שבת הוא יום המנוחה והמרגוע ולא
שייך צה לומר לעשות, וי"ל שונלת לעשות כאן אינו מן הסעלים שמכוונס פעולה ממשית, רק
קיוס והחלטת תואר צנחתי, ומלת וקדשתי שעיניו לייסחם אליו הקדושה (ע' צוהאת הצרכה צאשר
נכיתו צנוסה), כי על היום הזה אמרה חורה ויכל ציוס השציעי מלאכתו אשר עשה, שצו נממרה
הצריחה על שלימותה הראוי, אעפ"י שהיה צכחו לעשות יותר גדולה אזל כן גורה סממחו העליונה
על המדה והמספר ועל המסקל, וזהו שאמר כאן. לעשות את יום השבת. כלומר לייסח ליוס
השבת ענין העש"י, ר"ל שצו נממרה הכל על שלימותו ותקונו הראוי (וכבר נודע הדל שצין צריחה
ילירה ועש"י, שהעש"י היא תקון הדבר על שלימותו הראוי) ותרגומו לפי"ו (דען שבת טאג אלס
ווערקפאללפיהרונג לו אכטען), וילמדונו צוה אף שהאדם פוסק ממלאכתו, ולפעמים הזמן יתייב
להשלימה: ואם לא ישלמה יאצדו קנינו, לא יחוס לזה אזל תהיה צעינין כאלו עשוי, וכע"ס
ע"ס ועשית כל מלאכתך שהיא מלאכתך כאלו עשוי: (שו) למען יאריכו ימיך ולמען ייטב לך. צנחתי
(סוף חולין) יאמרו שבר מלות צהאי עלמא ליכא, לכן פי יאריכו ימיך צעולם שכולו ארוך ייטב
לך צעולם שכולו טוב (ע"ס רשי"א ח"א), והמליצה של ארוך ימים תוכיח ע"ו (כנ"ס רכו'), כי
מליצה ארוך כוול על ימים לא על שנים, כי ימים צלשון עברי על הזמנים כמו כימי שכי,ר
כימי השמים על הארץ, ויש זמן ארוך ויש זמן קצר, ולא תפול מליצה זו על שנים, כי מלת
שנה על שצו השמש צחקופתה על הנקודה שהתמילה צו להקיף. וכל השנים שוים שס"ה ימים
ואיזה שעות, ואין צוה ארוך וקצר, וכיון שמשמעות ימים זמנים ארוכים והאי לא שייך צעוה"ו,
שאם יזקן האדם יגיע לשצעים שנה או לשמונים, אלא ודאי צעולם שכולו ארוך. אמנס לדעת
צנחתי יקשה מה הוא דמסיים קרא דילן על האדמה אשר וגו' וי"ל כמו שהעולם הגשמי הכלה
הזמני, נקרא צעם תחת השמש, כמ"ס (קהלת א') שיעמול תחת השמש דתרגומו צעלמא דקין,
ככה נקרא העולם הרוחני הנלתי העליון, צעם על האדמה (איצבעלאירדיס), להיותו צגציה מרומיס
מעל לארץ נחתה, וזהו מליצה למען יאריכו ימיך על האדמה לדעת צנחתי: ולהיות ששכר
המעטי אינס גמול רק חסד ממנו ית', כמ"ס ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאים כמעשהו, ולזה
קראוהו צנחתי צעם ונתן שכר כי השכר הוא צחורת נחתה, לכן אמר גם כאן אשר ה"א נתן
לך. אמנס יתכן שהכחצו מדבר מן העולם שאחר התמי' שיש גם לגון חלק צו ויסיצו צאכץ
המיים, והיא ארץ ישראל, כצחזקאל (כו ב') וצירמי"י (י"א י"ט) ארץ סיים תרגומוס ארעא דישאל, וכי
וכי"א צנכרצצ"י (וי"א קנ"ו) א' ארץ ישראל חיהו ארץ הסיים: ענ"ס ס"פ נלצים: (ז') עד שוא. וצנחתי
הראשונות עד שקר, קצת השינוי הזה היא למאמר רז"ל (צנחנות ד' כ' ע"צ, וכי"א א') אי
יוחנן אוכל ולא אוכל שקר ואזהרת' מלא שצצו צעמי לשקר, אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה
מזהכא לא תשא את שם ה"א לשוא וגו' לשנא אחריו' א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה
מלא שצצו צעמי לשקר, אוכל ולא אוכל עובר צלל יתל, ואיזהו צנחתי שוא שצצו לטנות הידוע
לאדם, ע"כ. ואיכות מחלוקתה הוא כי נחצצר צהגיון (ע' מלות הגיון פ"ד) שהאמת יתחלק לשני
ראשטים, האמת ההכרחי (אפאדיקטיטי נאטוהווענדיג) והאמת המחלט או הנמנל (אפסערטאטיס געוויס),
והמספט האפשר (פראצלעמאטיס מעגליך) הוא על העמיד צנחתי שפאין לו הכרת ולא נענע לא
צו ולא בהפסוד, וזה יאיר לנו נתיב על מה העצבו אדני מחלוקתם, כי לדעת רב דימי שוא עיקר
הוראתו היסך האמת, כמו שוא ודבר כצו הרחק ממני (משלי ל') והוא כל אשר יתנגד, אם לאמת
המוכרת כי צוה מודה רב דימי שגם לטנות את הידוע צכלל שוא, ואם לאמת המוחלטת כמו אכלתי
ולא אכלתי, והשקר הוא היסוך האמונה כמו וידרכו לשוים קשחם שקר ולא לאמונה צברו צאכץ
(ירמי ט') וזה הצגיקה, אם כי יצגוד איס צרעהו אם צמונל שפמיז ולזה אוכל ולא אוכל הוא
שקר. אולם לדעת רצין הנמה הראשונה של שוא הוא היסך היס, ויורה על דבר הכל ותוהו שאין
צו ממש כמו הסומנים הצלי שוא (תהלים ל"א) וכן צעום על תאו ודבר שוא (ישעי נ"ט) וא"כ
הוא אף יתנגד לאמת המוכרת ולזה אין צכללו כי אם לטנות את הידוע, והתנגדות לאמת המוחלטת
אכלתי ולא אכלתי יקרא צעלם וראשונה שקר, כמו כי שקר אתה דבר אל ישמעאל (ירמי מ')
ואולם אשר יכחץ צנחתי אם ישצו להיות נמנל (והוא צנחתי אפסרי) לא שייך לפי הכוונה

הראשונה לא שוא ולא שקר, ולזה אמר רבין אובל ולא אובל עינך על לא יחל, מעמה צין לדברי רב דימי צין לדבין דברות האחרונות מוסדות על הראשונות, כי לרב דימי הנה אמר בראשונות לא מענה ברעך עד שקר דיינו לא מעיד עדות אשר ע"י חבור ברעך לחייבו או למטור חבור שלא כמסתם, זה יהיה אך צענינים שצין אדם לחבורו, ואולם אם יעיד לנקות איש מעון שצין אדם למוקם שלא תלל את השבת וכדומה בודאי אין זה צנידה בחבורו (ואם גם זה צנידה במוקם צ"ה ע"מ לא שייך ברעך) ולזה צא צעניות עד שוא שורה על עלמות העדות שוא נגד האמת הנמלא וכולל צין אדם לחבורו וגם צין אדם למוקם, ולדעת רבין ששקר הוא היקר אמת הנמלא צא הפנינים להורות שגם בצדדים הכלתי נוגעים צעם וגוף העדות וידמה צעינו כשוא ותהו צל יועילו וכל זיקן כמו היו כליו שחורים או לבנים וכדומה מן הצדיקות, יתן על לבו תמיד להגיד האמת הצדק ולא לפי אומד ודמיון כי אם צאלה יחזק יאל לפעמים המשפט מעוקל כמדוע, שאם יש הכחשה בצדיקות צטל העדות, החזון כי דברי רבותינו מיוסדים על אדני ההגיון והשפטי הלשון (המעמר): (יח) ולא תחמד וגו' ולא תתאוה יש הדל צין תמדה לתאוה לרש"פ, התנאי צתמדה היא שהיה בצדד הכחשק נעימות ושלמות עלמני מתדבק צו, שלפי שלמותו העלמית הוא מוסכם לכל המין האנושי, שכל הרואה אותו מושק אל"ו, והוא ענין התמדה שמושק אל הדבר מולד נעימותו וערכו המתדבק צעלמות הדבר, כאלו תאמר השקדים המתוקים יש צהם טעם משונה מולד עלומם; וענין התאוה היא שצעלם הכחשק אין טום נעימות ושלמות עלמני, אבל יתירה צו שלמות כשימוצד וילורף אל דבר, כגון לשקדים המרים אין טעם משונה אבל ישוב לצטם כשימערבו בצדד המתוק, והרי אין נעימותם רק ע"ל הלידוף אל הדבר, והנה צמין הכשים יש שלמות עלמני והוא היופי שהוא שלמות שאין מולק עליו, ושאר שלמות המנויות צהן לענין ההבנת הבית וגדול צנים כולן טעלות צהן, שאין לך אדם שלא יחבב היופי, ויש לך אדם שאינו מושב לכלוב שתייה אשתו משתדלת בצרכי הבית וגדול הצני' אם יש לו צלערה עבדים ושפחות המשדלי' צך, ולפיכך לא יסול על החשק צנשים רק לשון תמדה, כי סתם חשק צנשים הוא ממות היופי ועגנותה, אמנם צשאר ספלי וקניני האדם כגון בית שדה ועבד ואמה יסול צהם צין לשון תמדה כשיהי' צהם שלמות עלמני, וצין לשון תאוה כשאין שלמותם רק מולד הלידוף עם דבר מיוחד (כגון התועלת המגיע מן הדבר, שהתועלת אינו דבר עומד צפי'ע ויש לו מציאות ע"י הלידפות דבר אל דבר שגיגע לאחד תועלת מן חבורו), לכן בצדקות ראשונות שלא חקר רק התמדה בצדד ששיין גם צשאר חפלים אינו מקפיד על הקדימה והאימור של נושא לנשוא, צצטולס ככנסים צכוג התמדה, ואחר תמלה התמדה בצדד שאין צו רוח חיים כגון הבית ואח"כ כלל צו כל החפלים שיש צהם רוח חיים אשה עבד אמה שור ותמור, אמנם בצדקות האחרונות צנא הכחצו לאסור ג"כ התאוה שאינו שייך כ"ה צנשים לפיכך הקדים כאן את האשה ואחר צה התמדה, ואח"כ סידר החפלים ששיין צהם ג"כ ענין התאוה דיינו הבית והשדה העבד והאמה; היולא מזה עזה שאחר הכחצו בצדקות האחרונות גם התאוה הוא חומרה שהמתייטה המורה על הדברות הראשונות, והוא כדי להרחיק את האדם תכלית הריחוק מלהשתאות מזה ששיין לחבורו, ללא מצעי' שלא ימורד האדם דבר נממד השיין לחבורו, דזהו שאיפשר מתייבצו, מלחר שצדדד הכחמד צעלמו הכל הנשים צו צטוה שצו אינו ראוי מולד המורכר שישתדל אדם לשוללו מצעליו שיהיה הוא נהנה צו ולא יהנו צו צעליו, אבל דבר שאין צו שלמות עלמני רק ע"ל הלידוף אל דבר, שהוא מה שכלול בצדד התאוה, הו"א שנותר להתאוות, שלפעמים תהיה התועלת והנחת האיש הספץ בצדד מרובה מתועלת והנחת הצעלים מלוחו דבר, והרי הוא קלת כאלו זה נהנה וזה לא חקר, עדי"מ שהלידוף רואה אלל מלמד ספר חייה כלי זיין חבור שגפל לו צידושה שאינו לריך לו כלל והלידוף לריך לו, והו"א שנותר ללידוף להתאוות זה הכלי ולהשתדל עד שיימכרו לו הצעלים, לזה צא הכחצו ואחר גם מדה התאוה, כדי להרחיק את האדם מן הספץ המוגזם אל קניני זולתו. עפ"י הדברים האלה המיישצו שטוי הלידפות הנושלות צעשמה הדברות, שצראשונות אמר לא תמורד בית רעך וצאחרונות לא תתאוה בית רעך, וכן בצראשונות הקדים בית לאשה וכלל עמה עבד ואמה שור ותמור וצאחרונות הקדים אשה לבית וכלל עם הבית שדה ועבד שור ותמור: (יש) קול גדול. אם נפרש מלת גדול על הכמות, לומר שמהיה הקול חזק עד שתחשפטו למרשק הרצה או מוקף העולם ועד קופו, לא ידענו התועלת היולא למ' מזה, לכן כ"ל שצזה יודיענו יקר ערך דברי המורה בכלל ועשרת הדברים צפרט, כי המורה נכחנה צלשון לא ובתפה צדורה, יציעום כל אחד כפי דרכו, החכם כפי חכמתו, המשכיל כפי שכלו, והכזון כפי תזונתו, הנשים והקטנים כולם יקחו חלקם ומנה לטוב להם, כי היא כמראה הנושטת ובהירה יראה צה כל אחד לורתו, כי היא ענין חלקי, וכוחה הממוקף העליון ית' היתה להיעזב לכל המון הרב, גדולים וקטנים כי כולם אהובים אליו כי הם מעשי ידיו, והחכם הכזון שקבל דרכי המורה ומשתחמתי' הם

מונחת שהיא נדרשת זהם יראה זה אין היא כוללת נדברים קנרים כל דברי התורה שנצטו וכן נפתי הלשון הקודש שנכתבה זה התורה, ונמלימות העמוקות והנבואות ילמוד דברים קדושים אלקיים, כמו מעשה נראשית סודה ורכי', ענין הנבואות והמלאכים, הנוראות והנשאלות וגלוי שכינה ומראה דמות כבוד ה' וקיומא נאלה לרצנות דברי מדע ונינה, כולם ירצו לנעלי האור ויפתחו מן הסולכים צמוק, כי הסכם צעל העינים יוחר שידבק ומשצנתו דברי התורה וירגיל צעלמו לחשוב זהם יוחר יוקיפו נינה, ויוחר תמעלם נפשו זהם, יוחר ישנחו את לבצו ויוחר יוקיפו לו הרגש על הרגש חכמה על חכמה נינה על נינה. ולה נדמה התורה למעין הנובע שהוא סגור ונעלם בצנן הארץ, וכל עוד שישצבו ומנו ומימי ומחדשים כל רגע, ככה דברי התורה למתעסק זהם בכל לב, תמיד נוצעים תוך חדרי לבצו ומתקבלים יחד לנכר נינתו לדרוש ולחדש זהם ענינים נפלאי', ומתגברים והולכים בכל עת, כי אין קץ לחכמה, כמיש (איוב י"א) ויגד לך תעלומות חכמה כי כפלים לחושי', ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, וכמו שאמר המשורר לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מלכותך מאלה, כי צמודת הגופני יקוץ זהם האדם אחרי שצבו משא"כ צמאות חכמת התורה, כי יוחר שישתדל האדם לעיין ב"ת ימלא נועם ותענוג נפשי זידיעות הנשאלות העמודות לסוגות תחת מלכותי ואותיותי, וכמאמרם (עירובין נ"ד) ד"י ירווך בכל עת נמשלו ד"ת כדל ומה דד זה כ"י שהמנין ממשמש צו מולא צו חלצ אף ד"ת כ"י שהאדם הוגה צהן מולא זהם טעם, הם כל הדברים האלה כלולים צמאמר קלר. קול גדול ולא יסף. כי מלת קול הוראתו עלם הדבור (והקרו, געשפראך), כמו שמוע לקול אשחק, וישמע אצרים לקול שרי, אשר הוראתם הדבור הנשומע, וכמו שאמר צמוקס אחר קול דברים אדם שומעים, ומלת גדול הוראתו על גדל הרומוות והשכיבות, כענין גדול ה' (ערהאצנן), ותרגום קול גדול (אין ערהאצנעם ווארט); והסוף עוד ממשניות הדבר ויוקר מעלתו ואמר. ולא יסף. כמרגונו ולא פסק, שמשניות התורה ומעלת' הנשאלה אינה פוסקת לעולם, כי נוכל להשתעשע דבריה התורה עד בלי תכלית, ותרגום קול גדול ולא יסף (אין אונגענדליך ערהאצנעם ווארט); והוא מכוון עם מה שאמר לעיל פנים צנים דבר, ע"ש צמ"ש. דוגמה לדברי אלה מנחת צמדרש"י (נראשית ד' י"ב) קול גדול ולא יסף קול פנימאיה איבו דלא אשתמע ונציע תדיר ואיבו דקה פנימאיה דלא אשתמע, ועם (פ' וילא ד' קמ"ז צמ"ת) פירושא דאורייתא דצכת צ ואיבו תורה שנצעים וכו' והיינו קול גדול, ובפקודי (כ"ו צ) קול גדול איבו רח דאורייתא וע"ד כתיב קול גדול ולא יסף. והוא שאמרנו עם (שמות ד' י"ט) זכה עמכם שיאל ומנו צן שזכה לקול גדול: (בג) כי מי כל בשר אשר שמע. מקודם אמרו היום הזה ראינו כי ידבר אלקים את האדם וחי, ועתה חחרים להשעורר על מניעת היכולת לשמוע דבר ה'; כי צמנת צהיותם צמדגרת אדם (שהוא תואר היותר חשוב ומעולה כמזכר למעלה), והיינו צלשת ימי הפרישה ומל עניני גשמיות, יכולים היו לשמוע מאמרי פיו ית', להיחס אז מוקקי המומר, אבל מי כל צפר וגוי ר"ל מי יכול להיות תמיד מופשט מכל עניני המומר, ומיד צצו לייטל ומדרגתו זאת אל מדרגה השפל שהוא צמכות צפר, אין צכחו אז להמעלות למדרגה עליונה כזאת, לכן קרב אדם ושומע שומדגתך עליונה מאל להיותך תמיד מופשט ומגשיותך צצוץ להיותך כדאי לשמוע דבר ה', וכמו שאמר אליו ית' ואתה פה עמד עמדי (הג"ה). ול"י צכוות ענין מאמר את האדם וחי, כי ה"ס צמלת האדם מיתדת הפרטי מן הכלל, והוא משה [ע"ד אמרם (צמדל' קהלת) ע"ש אדם אחד מאלף מלאתי, אדם זה משה שצא לחלק דור]. עומדרש"י (נראשית כ"ה צ) דלית תמן משה למפלח לשכינתא דעליה אומר ואלם אין לעצור. ועם כ"ס א', משה אדם אחקרי (ובפקודי רל"ח א') מולן ומשה אקרי אדם דכתיב לא ירון רוחי צאלם לעולם צצמם הוא צצר והיינו משה. וחי. הוא לבדו עמר כח להתקיים צלתי הרגשת שום התפעלות, כי גופו היה זך וצהיר, לכן לא עלצרו גשמיות גוסו ומלצבול שפע קדושת הכוזהה ה"היא, כמו שהעיד עליו הכתוב כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין אדם נזהל לשמוע דברי סבדו, כן היה כח דעתו של מרע"ה להצין דברי הכוזהה והוא עומד על עמדו שלם; ומי מענין עד סיותם (יהושע ד') וימרחו על השחין וחי, שענינם שלמות הצריאות: למה נמות. כלומר למה נבקש לצא צגדר החולשה הקרוב למיתה (כמו וימת תחתיו מפני הרעב [ימ"י ל"ח] שפי', לר"ש צ"ע, קרוב למיתה), כי מקצלי התורה צעמם על הר פניו היו כולם צגדר כל נציא, איצריהם היו מודעושים ומה גופם היה כשל, שעתותיהם מתפרקות, ולא נשאר זהם כח, כדי שלא תהיה זהם ומשצבה כלל צאחד מדברים צעלים ולא מעבלי הזמן ותמזלותיו, ותהיה דעתם פנוי תמיד למעלה, להצין הדברות הקדושות והטהורות שיאלו מפי הקצ"ס, ולהסתכל צפנינית כוונתם, זה כוונת אמרם (צצת דק פ"ח) שצכל דבור יאלה נשמתך של ישראל שאנו' יאלה נפשי דצצרו, ואין כוונתם יאלה נפש ממש, כענין כלאת נפשה כי משה, י"א החולשה הגדולה הקרוב למיתה, כענין וימת לבו צקצרו (ש"א כ"ה) שהוא מליצה על גדול

התורה והסוד, וכלשון נחנו ממדיהם צאובל להשיב נפש, שאינו על השבת המיים אחר המיתה כמו שהיא צבונות (מ"א ט') ותשז נפש הילד, וכן ותחי רוח יעקב אחרי אשר פג לנו שמי' לרמזין, שמתחלה ספקה תנועה לנו והיה כמת ואח"כ נח דעתו עליו, ונחייצנה. וזורה תנועה לנו ומי (וצוה נתישז מה שהעבורר הנהרש"א שס על מאמר זה שילחא בשמחן, שומה שאמרו שס חזרו לאחוריהן י"צ מיל ופתחלה העולם בשמים להשיב נפשם, משמע שלא מחו, ע"ש שדקק), וממ"ש צענין זה צמרת קבלת ע"ם חכו ומתקיים, משל למלך שדבר כנגד צנו, ונחירא ונשמטה נפשו ממנו וכו' ע"ש מצואר שאין כוונתם על מיתה ומיתה, כ"א התפטרות הגשמיות בצד. וטעם ועמה למה נמות. הוא ית' נהג עמנו דרכי טוב והראה לנו שאינו ספן למנוע טובו משום צלי, ורצונו היה ללמוד תורתו לכל ישראל, וכמ"ס צמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי, אמנם עתה שנתכרר לנו שאין צכל נפשות בית ישראל גם אחד הראוי להיותו מקבל התורה מפני ית' רק משה לצדו הוא שזכחו לטבול קבלת התורה בצבואה, כי ראוי צעין המוש שכל עת ישראל הוא לצדו המוצמר והראוי לכך, והו לנו מופת גדול ועדות נאמנה כי הוא לצדו האיש אשר צמר לו יה להיות עומד צין ה' וצנינו לקבלת התורה בצבואה מפני הצורה, ואין אמנו זכאים וראויים לזה, וכיון שהמופת צורק לעינינו שמתקרון יכלתנו אנו נמנעים לקבלת התורה צלמי אמנעי, איכ אם נעמוד על דעתנו הראשונה לאמר רענונו לראות מלכנו, היא חולפא כלפי שמי, ומראוי לנו להכיר את ערך זה האיש משה, ושאין אנו ראויים לגשת אל פני קדושת יוצרנו, ולמה נמות. מה לנו זההפשות גשמיותינו להתרומם למדרגת הצבואה; אחרי רואנו ההצדל הגדול שצין משה צנינו, שהוא לצדו ראוי ולא אמנו, וח"ש כי מי כל צמר וגו' וסי, ואין פי כל צמר שאר בני אדם שאינם מתקבלי התורה, כי כל זולתם גם שמינה לא היה להם, ומחו אשר שמע ויחי דליק דמשמעותו לשלול מהם החמי' ולא השמיעה, אבל טעם כל צמר על עמנו, נגד מ"ש מקודם ידבר את האדם ר"ל משה, כמו איש צמס צמר, והכוונה משה האדם הגדול שאר מי, אבל אמנו שפלי ערך, גולמי צמר מי ממנו שמע את הצבור ושאר חי צגוטו: (בר) אשר יאמר ה"א ואת תדבר. למשה אמרו לשון אמירה, ולעמם לשון דבור, כי ההצדל שצין אמירה לצבור הוא. שהצבור הוא הענין הגשמי המילוי שצבור והוא הדבר הפשוט, והאמירה הוא הענין הרוחני שצבור שהיא הכוונה המכוונת צו (וכן דעת הרש"פ, ודלא כר"י) וזהו נאמר צמי' וידבר ה' אל משה לאמר, שהצבור הוא פשוט הענין, לאמר להסביר להם שיצנו, הנה משה למדרגתו הגדולה מיד צבוא הצבור אליו הצין תוכן ענינו, אבל ישראל לא הצינו צבור לצד עד שמתה הסביר להם, לכן אמרו אליו צוה קרב אתה ושמע את אשר יאמר כפי שאתה מציין מדבור שלמעלה, אבל אמנו כעת צמדגה קטנה שאתה תדבר אליו הדברים כמסתן אף שלא נצין אחת על עמק ומכונה הראוי, וכל זאת אף שלא נשמע טעמי התורה וממתי' נשמעם ונשמעו זהו ושמענו ועשינו (הגר"א): (בו) מי יתן. אין פי' כמו מי יתן והיה כל עם ה' נצייאם, כי אין זה נאות רק לצן אדם המצקק השפעת המינה ממי שיש לו יכולת ליתן, אבל הוא ית' אשר לו לצדו היכולת להשיע איד יאמר מי יתן. לכן ר"ל כי מלת יתן הוא מלשון איתן מושך על הכה והצורה, שעיך שרשו שתי אחיות תן, ומזה שס מתנים על חלק העליון של הידך (אצבריהיטעו) שהוא מקום הכה והצורה, ומזה אשר תנה הודך על השמים (תהלים ט') כלומר עח תפארתך נראה בשמים (כענין ועזו צשקיים, צרקיע עזו) תנה לשון עזו, ועומד נגד מלת אדיר דצרישא דקרא, מה אדיר שמך (ולמעשים דשס ל"ל תנה תמורת נחת), ובמדרש"י (פקודי ר"ע) ויתן את אדניו, ויתן צתקפו. וטעם מי יתן, הלאי ציישאלו תמיד צכס וגזורה הלזו (ווען זיא דאך קר"שטיג צלייצען) ללחום מלחמת ה', צל יפלו צרמת אשר יצר הרע מורש לרגלם, ויתחזקו להיות כל יתיים יראת ה' על פניהם. ולא אמר יתנו צלשון צריס, כמ"ס אח"י לצנצ ולל צציהס. וקנת דמיון לזה לשון המענה (מכשירין פי' מ"צ) שיתמינו שפירשו ה"מנצ"ס לשון המענה שיעמוד זמן ארוך ולא יפסד:

ו (ה) בכל לבבך. צצני יאריך צלי"ט וי"ה"ר (רש"י מוספרי ומתני' דצרות), ופי' הרמז"ס צילר טוב וצילר הרע, שישם האדם אל לנו אהבת האל ולהאמין צו ואפי' צשעת העברה והעמם והאף, שכל זה הוא יתי"ר כמ"ס צכל דרכיך דעוה ואפילו צדבר עברה, ולפי' צכוונתם לזה, להיות מן המועלות וממורכמות הש"י, האחד לעצדו צדך הישר, והוא צחלק המנות הנקראים משפטים שהם מן המועלות וממורכמות הרע אל בני אדם; הנה צחלק זה מן המנות לריכים אנו לטלק ולצטל צנו נטיית הילך אליהם; אמנם צחלק המנות הנקראות חקים שהם מן השמיעיות שאלמלא התורה לא היו רעות כלל, צחלק זה מן המנות יותר טוב לנו לעבור אחת ית' צדך הכוונש, שנגיש את נפשותינו אהבת העברה ולא תמנענו מלעבור עליהם אלא מלד התורה (כדעת הרמז"ס צשמי משמונה סרקיו לצרות). הנה צדך זה יקיים האדם את התפסטים צלי"ט, אשר שהשתדל לטלק

לסלק ולגמול ונמנו כל נפיות ילכו הרע אשר נקצנו לעצור, אמנם המקיס יקיים תמיד צילתו, לסיח ילכו מתחוק ומתקצ קצו נפשו, אלא שמוך להצת ה' ילסום נגד נפית ילכו הרע ותגבר ללסום נגדו, חסו אמנם ולהצת את ה'א צנטי ילרץ, ציליט ירלה צמלק המטפטים, וצילתו ירלה צמלק המוקיס. אמנם אין דעה הרמז'ם צוה מוסכמת, יש לה מתנגדים האומרים שכל מלקי המלח צין צמקיס צין צמטפטים יתח ועולה היטר. וכן הכוונת, עד שגם צמקיס שילר הרע מציב אליטן לפי סיס ומתגדי. הטבע ומרוחקי שכל האנושי, יותר מנוצח שימעלה האדם למדרגת יסר, עד שיקיימם צלתי אטנוי כלל, ולצו המתאויה יהיה כחלל וכמת צקצו, הכה צוה הדקך יספוך טעבו הראשון שסיא כטוי לרוע לעצור על המוקיס עד שיהיה כטוע צו טעב שניי כולו לכוז, וצוה ילסוב אותו גם צילר הרע, חסו ולהצת את ה'א גם צילתו; ולהצת ה' ציליטו הוא צמטפטים שלא יקיימם מלך טפן מוטכלות כ'א מלך טפן מלות אלהיות; והוא יסוד גדול צעצורת ה', וכמ'ם צענין הטונות משה רבינו על דברי צ'ג וצ'ר, ע'ם: בכל טאודך. מלת מלך הוא נפטר מן אורות, שורלחאו העסק (געשפ'ט) כמו אורות צאר המיס, אורות יסרלל וכדומה, וציאור צכל מלךך צכל עסקך, שיהיה חכלית העסק צהם אהצת ה' (אין אלל דיינען געשפ'טען), טענתאמר צכל לצנך ירלה צו הטענות הגופניות שח'י החכלית צהם אהצת, וצכל נפשך ירלה הטענות הנפשיות הרומיות, וצכל מלךך היינו העסקיס הטילונייס ועניני מו'מ; או שיהיה ענין מלךך לשון מלך, טענת להורלח הדבר הטויי היולא מן הטעב הפטוטה, כמו מלך מלך דהיינו שטוה דבר מיוחד שאינו מו'י, והוא מוסרש צענינו מתווחו שטוה מו'י ומיט (אויסערלרדענטליך), ויאמר צכל מלךך שיהצב ה' מלך מלך צכל כמו; ור'ל אמרו צכל מלךך צכל ממוקך, ויהיה מלת מלךך מלשון יודות וטבה יתרה, שטעמון הוא החציב לאדם ציותר. (ר'ם); ואמרו עוד רבותינו צכל מלךך צכל מדה ומדה שטוה מודד לך וכו', וצ'ל שלא הוליו רבותינו מלת מלךך מעטטי שטורלחאו היתרון (פ'לר'ג), כמו הר גבוה מלך, שענינו יש להר אז צענין הגבוהות יתרון על שאר הרים וכדומה, כי כצר יעטנו שטעמייה הטמונה לאדם היא יתרונו על כל הצדואיס, כי לכל הצדואיס, יש להם מדה קלוזה ומטוערת עד שצין צחמס לנטות מנונו אל הטוכו, אמנם האדם הוא יסוד צוה שאין המדות קלוזיס מודו'יס אליו, אצ'ל הוא מעלמו יוכל לנטות אל אחת מהמדות הן לכוז והן לטוכו, ולזה חכונה הצמירה צמס מלך, שטוה היתרון והמלך של האדם על כל שאר הצדואיס; אמנם צעין המוש רלינו ממדות צני אדם הם ככלות זו מוז צטבע, יש אדם טצקצטו להחלחר, ויש אדם טצקצטו לרחס, וכן הוא נוהג צכל המדות (כמ'ם צכלק צהצדל אדם לאיט), ומטבה זו אדם זה נוטה מלך טעבו יותר לעשות טוב ויקל עליו לעמוד נגד ילרי תאוותיו המטפטים אותו לרע, ואדם אשר נוטה מלך טעבו יותר להיות טועל רע ולזה לרץ שמירה גדולה ותדרים הרצה לצלי הלכד צמסת תאוותיו, ולרץ הטגצרות והתקוממות יתרות להלחם מעמוד נגדו, וטני צני אדם אלה אף שנקייט טעביהם משהיה הרצה זה מזה, לזה טעבו מודות לו צאוטן טנוטה לכוז ולזה אל הטוכו, צכל זאת אין להם להטעמם על אופן צריחת טעביהם אלה, וכמו שידע וישמח זה שנקייט טעבו נוטה לכוז על שיקל עליו עצרות ה' צאין לורך להטגצרות נגד ילרי תאוותיו, ככה יודע וישמח זה אשר נקייט טעבו נוטה לרע, כי אף שצמייחאו לכוז קשה עליו ציותר, הכה נגד זה שצרו הרצה יותר כי לכוס לערל אגרא (כמ'ם) צכלק צקרא דליוצ פעל אדם ישלס לו וגו'), ועד'י נכוון מלחנר רבותינו צכל מדה ומדה שטוה מודד לך צמלת מלךך שטמרה תורה, כי הצמירה היא המלך של אדם, וצכל אופני הצמיר' טעמוד' לאדם צין קשה צין רפה תלסוב את ה' לעצרו ולטעור מלותיו. ועמ'ם צצראשית צפ' סוז מלך: (ו) והיו הדברים האלה. אין לפרש מלחנר זה ללוי צפ'ע ואזכרה על סימת דברי התורה על כלל, כי כצר הוהיר מוקדס ע'ז כמה פעמים, למעלה (ד' א') טמע אל המקיס והמטפטים וגו' (וטס ע'צ), וטמור את מלות ה'א (וטס וי'ו), וטמרתס ועשיהם, (וטס ע'צ) וטמרת את מוקיו ומלותיו, וכן (וי'ו) פרשה כולה מדצרת מלחצרת למוד התורה, מהו שחזר כאן והוסיף אזכרה על אזכרה, אצ'ל צממת מוקרא זה אינו חוספת על הראשון אלא פירושו של ראשון הוא, וכמ'ם צמפטי והיו הדברים וגו' מה תלמוד לומר? לפי שאיני יודע צליו לך אוהבים את הקצ'ה ת'ל והיו הדברים וגו', למוד תורה ומתוך כך אחת מוכיר את מי שחמנר והיה העולם ומדצק צדרכי וחתה אוהב אותו, ע'כ, ששכל תלוי צתלמוד תורה שעל ידי כך האדם מתדצק צדרכי ה' וילסוב אותו. לפי שטוה אומנר ולהצת את ה'א צכל לצנך איני יודע צליו לך אוהבים את הקצ'ה ת'ל והיו הדברים האלה אשר חכני מלךך, תן הדברים האלה על לצנך טמתוך כך אחת מוכיר את הקצ'ה ומדצק צדרכי (מפרי) כלומר שיינו יכולים לטעות שהידיעה העיונית והחקירה השכלית הטעבית היא המציאה את האדם להצת הש"י, לכן צילר הכתוב שאינו כן, וצממת כי אהצת הש"י ע"י העיון צתורה וקיוס מלותי לבר, וכצר קמו כונה מוקרי לך הגדולים ודוכסי אחת ואלאו צבדו קעס

טעם ורעה וצנועותים צדוקים, שאין אהבת ה' ועזרתו האלוהית מלוי' במקורות עיוניות טכניות:
 (ז) ושנתם לבניך. גם זה אינו אהבה ציבור ללמד את התורה לבנים ולתלמידים, אלא הוא
 ציבור אל האמור והאהבה, כי האהבה יסרסם לכל מעלות אוהבו, וכמ"ס רבותינו ואהבה את ה' ה"ח
 אהבנו על הצדקות, ואמרו בפסוקי ונתתם לבניך אלו צטון ואין קדם לי צבור צטון והיה כי
 יציאך צטון, וע"ס, הנה ציבור לנו כי אהבת ונחמם מוכב על מלת ימור ואהבת ה' שהתמילה
 זו הפרעה, וכן מנה שאמר אחריו וקשרתם לאות על ירך וגו' וכתבתם על מזחת וגו' לטוים
 אלו לא נוכל להסב אותם אל התורה כולה, כי הוא דבר צלתי אפסרי, וע"כ אינו מוכב רק על
 מלת ימור ואהבה; ובמדרש"י (דק"ד) היה לשאלה אי צהאי יתורא דטומע ישראל אחליל כולא
 ימינא ושמאלא אמאי כתיב לכתר ואהבה והיה אם טומע דהא צימורא אחלילו, אלא הסם צכלל
 הכא צפרי, ודבר הלמד מענינו הוא כי גם לצור ודברת צם וגו' צפכך ובקוואך אינו סחר אלא
 על טומע וגו' ואהבה וגו', וללמדנו מלת קריאת טומע צמריה וערציה. והדברים פשוטים. ולא
 העירתי עליהם אלא לפי צראיתי שהטבתם זה אחד מן המתכחשים; בשבתך וגו' ובקוואך. לכאורה
 יראה שצחיר כחן ארבע איכות ומעמדות הגוף, יציבה הליכה טכניה וקיומה, אשר צם מלום
 צקריאה זו, והם מתחלקות לשני מתחלקות צכלל אמת דבר והפוכו והשני תמור מהאשון צנו,
 צהליכה צדך האדם מוקרד מאל דרעמו כי לריך לטמור חפציו אשר עמו צל יאבד אחד מהם
 וצכל פטיעה ופטיעה טומע צאנשים שאינו מכירם והדלגה צלצו פן יפגעו צו מן הטורדים ויצו כל
 אשר לו, ויש לו זהה גם טעם סכנת נפשו ויחירי א"כ קרא ללא צלצו טעצתו צניו עקס ושאין
 מכל רעה כי אם גם צלכתו צדך אשר סביב שמו עליו לאות המעריפות את הממשות, צכל
 זה המיוצ עליו לפנות דעמו מכל זה ולייעצ ומצטותיו לקרוא פטת עול מלכות שמים. וכן צומן
 הקיום טהור היום המוכן לאדם לעסק צהרותה לרכיו צעניי מקס ומוכר ומהטערב צצני אדם
 שונים זה מזה צדעותיהם, קשה על האדם יותר לפנות דעמו ומצטתו לענינים רוחניים אלהיים,
 וצעת השכינה טהור צלילה. לכן יחירי ללא צלצו צלילה טעמתו של אדם פטוי' עליו, כי גם
 ציום עת המעסקו צעניי זמניים, גם אז מוויה לנעט עסקו ולקבל עליו מ"ס, כן היה כראה
 כוונת המקרא על פטור. אמנם זה לא יתכן דל"כ לשון המקרא אינו מוקרד היכו, כי הולך מן
 הממור אל הקל עמנו, והיה יותר נכון להקדים הקל ולאחר הממור, ולומר ודברת צם צפכך
 ובקוואך וצצמתך צציתך וצלכתך צדך, כי טרות היומי צעסקיו הם קלים מאל נגד טרות הדרך
 כי גם סכנת מות יש צו, זה יורה על אמתת קבלת רבותינו דוצפכך ובקוואך דקרא יורה לנו
 על זמן הקריאה, צעעה שדרך צני אדם לייך ולטכצ והוא תחלת לילה, וצעעה שדרך צני אדם
 לעמוד והוא צקרו של יום, וא"כ אות וי"ו דוצפכך אינו וי"ו המצור הנוסף אל הקדום, אלא הוא
 וי"ו הצבור, והוא אחד מהוראת הוי"ו, כמו ועשית שנים כרובים וגו' ועשה כרוב אחד (תרוונה
 כ"ח י"ח) שהיו צועעה הוא וי"ו הצבור לצאר צאהה נקום יסיו הכרובים, ככה היו וצפכך
 הוא לצאר זמן הקריאה; צין צצתו צציתו צין צהליכתו צדך המיוצ לקבל עול מלכות שמים,
 צצני זמנים אלה צומן טכניה צומן קיומה, ותכרם וצפכך (נאמליך, אונד לוואך וועגן דוא דין
 היילענגסט), וצזה סדר לשון המקרא על מוכו, תחלה מן האיות ואחריו מן המתי: (ח) וקשרתם
 לאות על ירך. מלת קשר כ' דט"פ. הונח על מלאת הקשר שאלוצים ראשי הקרות של דבר צתוך
 דבר ומתקין אותן יפה כדי שידצקו היטב, שאם אין עושין הקשר תחפרק ומצנטל האורה,
 וההתקרות על שני דרכים, אם שקוטרים צ' דברים זה לזה, או שקוטרים דבר א' צעלמו עם
 עלמו, כעין שקוטרים שני ראשי הצכל יחד, או טעותים קשר צראש הא' של הצכל; וטומתי קשר
 צדך הראשון דהיינו המתקרות צ' דברים זה לזה, ומקשור על יד שני, פקות השני מטרי צלרון;
 וטומתי קשר צדך הצ' דהיינו המקשר דבר עם עלמו, כמו ומקשור המומה עד חלי' (מתי ג')
 שלא היחה המומה ומתקשרה עם דבר עם עלמה; ומזה הענין כאן וקשרתם לאות על ירך,
 והוא עשיית קשר הנועיה של תפלין צרועה עלמה (קניטפען), ולא שיקשרם צדבר שני (אנקניטפען),
 כענין ומקשר על יד שני, רק המוכון שיעשה צתפלין עלמה קשר, ועם קשר ההוא ייחסם על היד ועל הראש
 כמו שאנו נוהגין; אך דעה אמת צתום' (מנחות ל"ו) שצריך לקשור תפלין של יד ומדש צני
 שמינתן, וראיתו מני"ש וקשרתם לאות על ירך דומטעם דצכל טעה שמינתם לריך לקשור; ואין
 ראוי זו מוכמת, טהרי אמר ג"כ וכתבתם על מזחת ציתך, והכתיבה היא צהכרם לא על המוחה
 כ"א על הקלף, אך ר"ל שיכתוב מוקדם ואח"כ יקבענו על המוחה, כן הוצר צתפלין טריל וקשרתם
 היינו שיתקדם מוקדם נקשר של קיימא שיהיה קיים כך תמיד, ועם זה הקשר הקצוע ייחסם על
 הצרוע לאות; ומכאן ג"כ קלה מוקרד המלות שצפוקו, שאם היחה כוונת הכתוב לקשור צכל יום
 צעעה הנחה היה לריך להסמיך מלת ירך לקשר ולומר וקשרתם על ירך לאות דהיינו טעמעה
 הקשיחה

דברים ו

הקשיבה על ה' הנעשה תמיד ומחדש יתורה האות, אבל השתחא לכתוב וקשרתם לאות על ידך, שוב
אין למלת וקשרתם הנטרפות אל מה שאחריו רק הוא מלאכה צפ"ע, ור"ל שיקיים בתפלין מלאכה
הקשר צעת שיחנקם, כבדי שבכל זמן שיניחם יהיו לאות, וכמ"ש ויהי לאות על ידך (שמות ג) וסם
לא זכר כלל מן הקשיבה; וקשרתם וכתבתם. כבר אמרו חז"ל כמה הכינים התורה בהנחת התפלין
צמקומו חלו, חמלה של יד הוא קרובה אל הלז, וחמלה של ראש נגד המוח, כדי שנקבל בלצנינו
ובנמשצותינו הפנות הנטרפות נפרשיות חלו, כי שני אלה האברים הם מתקן הטבל, ובניחמנו אותם
עליהם בקבלת היסודות הנכבדות האלה, נחזוק בהם ונוסיף זכר בדרכי ה', ונזכה לחיי עד, ומתוך
המנחמנו צמנו תפלין מוכתר בכתר עליון גורא ומתעסק צמלאכה שמים, נקוב מדרכי הרע וממחשבות
הרעות שהן אבות העוממות והמעשים ילדיהם. — ונזהר נבוא לכלל דעת ולהצין למה לא קצנו
מוקדרי הצרכות את הצרכה על מזהו זו בלישגא דקרא על מצות שוטפות וצמרו בלשון חסרין,
וכבר נאמרו פירושים שונים על שם תפלין, זה יאמר שהוא לשון ויכוח ופלילים ושרשו מלל, וזה
יאמר שהוא לשון חבור משרש מלל, והיותו נראה שהוא מלשון מלא שעיניו הפרשה והבדלה, כמו
כי הפלא ה' חסיד לו, יפלה בין מקנה מלרים (אזבזלדערן), ולפי"ז אין צמם תפלין בלמ"ד
גרושה, ומיריק ה"א תנועה גדולה; ובכוונה תקנו נוסח הצרכה בלשון תפלין לשון הפרשה והבדלה,
כדי שצמאמירת הצרכה נקבל עלינו התכלית המכוון בהכמתו, להיותנו פרושים ומובדלים ממשצבות
הרעות וממעשים המנונים, ולא נכור אחרי עינינו, ואחר יגר ממחשבות לצנינו, כי בהנחמתם בלמי
כוונת הלז אף שיהי מוכתרים בתפלין כל היום, לא יגיענו מהם התועלת לעשות רושם פנימי
בנפש כמו הקושר חוט באחת מאלצעותיו בלי כוון דעת להיותו לו למזכרת דבר מה, אין מן
התימה אם ישכח אח"כ הספך שהיה לריך אליו לזכרו, כי אין בקשירת הפוט תועלת לזכרון רק
אם צעת קשירתו התכוון שיהי לו צו מזכרת על דבר מיוחד. וזה אני משער ג"כ צדעת המסדרים
האלקיים בצרכת לקבוע מזוהה, אשר בהשקפה ראשונה אין טעם ללשון זה, כי מזוהה הוא שם
ללמי השער והבית מקום קביעות פרשיות אלה (פספאקט), א"כ צמאמירנו לקבוע מזוהה חסר עיקר
הדבר מה זה נקבע בלמי, ואם רגיל על לשונינו לקרוא צמם מזוהה את הקלף הכתוב צמתי
פרשיות התורה (שמע והי' אש שמוע), הנה הוא כענין ועמתי קמת ירמי"ג) שלא יעמוק האדם
הקמת רק הגרעיים היו נעתיים, אבל נאמר ועמתי קמת ע"ש סופו, ככה הקלף הזה הכתוב
צמתי פרשיותיו כדי לקבוע צמזוהה הפתח נקרא צמם מזוהה ע"ש סופו, אבל בצמעת קיום מלת
קביעת הפרשיות חלו צמזוהה הפתח אין ללשון לקבוע מזוהה שום כיונה והבנה כלל; לכן יראה
לדעתי צוה לומר ששם מזוהה הוא משרש ז"ו, שעיניו התנועה, כמורגל בצמזוהה ואינו זו משם,
שמה ז"ו עפר, והיא מלה עזרית מן חז"י שדי (תהלים פ') שהוא תאר לצעלי חיים המתנועים
ממקום למקום (רענגנדעם), ונקראו למי השער והבית צמם מזוהה אש ע"ש תנועת הדלת צמם
ובצובה עליהם תמיד, אם על תנועת האדם צמם תמיד בין צביאחו בין צביאחו, וכל פינות שהוא
סונה היא צמם (כמו שנקרא הלמי העליון שעל הדלת צמם משקוף ע"ש הלחון שעל פתח הבית
כדי להשקיף ולהציע מחומו, כמ"ש הראצ"ע צפ' צא, שומלת משקוף מגזרת חלון, שכן הוא המנהג
צכל ארץ ישמעאל שיש חלון על פתח הבית), ולונו ה' שבכל תנועותיו נקבע בלצנינו אחרות
ה' וההצתו וקבלת מנותיו, כי האדם הוא צעל תנועה תמידית מלד הרכבתו משני עקרים הפוכים,
מחומר ונפש אשר צמם תלויים הטוב והרע צממחשבותיו וצמעשיו, כי מלד נפשו הוא נוטה לטוב,
ומלד מחומר אל הפור, לכן אינו עומד כל היום תמיד על מעמד ומלז אחד אבל תמיד הוא
צמנועה, פעם כך ופעם כך, כאשר תמשול הנפש המשכלת באדם והלז שוקט מנגשת ילרו הרע
ימלא טוב טעם ודעת צהטיית כל רעיונותיו לצמור בדרכי התורה ומנותיו, יספוך צטוב ומחום
צגבוליו ילרו, וכאשר להצי הילר שומלד מחומר צוערות צקצרו צעלות להצ הסמרה בלצנו ותצער צו
אש התארה וכיואל, אז ישכח התורה ומנותיו יחסך נגה הנפש, ועניו דמיונות הוא יכסו את אור
שכלו, ויסיירו את הנפש המשכלת מהיות גבירה, ויקמו משענת ומשכלתה, וימהרו לעשות אשולת,
הפך התכלית המיועדת לאדם; ואחרי שכל מעשה האדם תלויים צמנועה זו, בין תנועה הנפשית
והמחומרית, לכן צמחה התורה להרים קץ ממשלת נפשו צו להטות כל תנועותיו אל תנועה הנפשית
לצדה, וליותה להספין שם הנכבד והגורא צמקום צמנועה (ר"ל צמזוהה הפתח), פרשת אחרות
ואהצת ה' ושמיעת מנותיו, וצוה יש ציד האדם מטה עז להכרית צו כל כפות נפש, שלא יכרע
אל תנועה המחומרית ולפעול כפי יגר הלז, זולתי אל תנועה הנפשית כאשר תורה התורה, כי אם
תראה הנפש צמזוהה הפתח את השם הנכבד צממת ותגע בלצנו ויחד מיראת הכבוד העליון
המלוכית לנפשו, ותמשל יראתו על הנפש כולה ממשלה חזקה, ותאסר כמותי' ואורחות' כולם
לעבודת ה', וייצום צעמנו להקל בכבוד העליון אשר על כתישו יסכון, ולהטות עלמו אל תנועה

החומרית, ולא יתשוב לא ידבר ולא יעשה דבר כ"א בדבר האמת בדרכי התורה, כי אין יוכלו לכו לפנות דע אפילו נבחר, היסוד איש נבחרים ואנכי לא אכלנו נאום ה', ואין ידבר קרה אפילו בדך מידה ואין מלה נבחרו הן ה' יודע כולה, ואין יתשוב קרה נבחרו וכל יכר-מחשבות מנין ה', הכה החכמת האמת המכוון בקביעת משיבות אלה במזוחה הפתח היא לטוב מתג ורסן אל כמות המומר כל יסרוו בתנועתיהן הרעות, אבל להיות קיים תמיד על מנצ אסד, והיא בתנועה הנמשית, לכן תקנו מסדרי הכרכות, לקבוע מזוחה. ר"ל לעשות קביעות תמידי אל כל תנועותינו (פעקטען קאלאקטער ו' צעזיטלען, אללען רעגונגען דעם גייסטעם איינער הויפטאייגענשאפט ו' אונטערקארדנען אונד נאך רעליגיאזען גרוכזאטלען ו' צעשטיימען); ולפי"ז מנות קביעת מזוחה דומה צענינה אל מנות הגחם חפלין, כמו שבתפלין לא תקנו הכרכה לקשור תפלין כ"שם צחורה וקשרתם, כי אז היה המכוון דברגע קשירת התפלין ייית, אבל תקנו להגיש תפלין, להורות על מיוז הכתן כל היום, כל נסיה דעת ון הפנות הנכבדות המכוון אלינו בפרשיותיהם, ככה אין קיום המורה גמרת דברגע קביעת הפרשיות במזוחה הפתח, כי אמנם סיובה עלינו תמידית, שצכל ציהא ויגיהא נלייר נלנצניו הליור הנכבד והקדוש, להיות כל עמלינו לעלות מיום אל יום עד שנכא אל מדרכת ארבי ה' ועודנו, עד שיכורו כל תכונה הנפש אל משמעתו, לשבר דלתוח נחשה ולגדע דרמי דרזל שיעים הילך בדך נצו, להכריע צו קמיו שומד חומריותו, ולכרף חמת רגליו כל כמות התאווה ואורחותי המתפללים בנפשו, ולחכמת הגדול הזה תקנו קדמוניו להגיש היר במזוחה צלחתם וצואם, כאמרו (צ"א י"א) חיי מזוחתא אסתחא ארתי יד' עלה והתפלל ה' יסבור לחתי וצואי, (ומן המינה שנתפוי ר"ע איגר ס"י כ"ס כ' שאין להנחת יד במזוחה תיקר צ"ס) שצכל תנועותיו נהי שמורים כל יתמנן הלצ צשאור מודת העולם, לכן נוסח הכרכה ג"כ לקבוע מזוחה, שהמכוון צו לעשות קביעות אל כל תנועותיו, והוא מיוז תמיד כפי המצואר. והכי איתא במדרש צ"י פקדא למקנע צ"י מזוחה למרע"י דלח ינשי צ"י דוכרנא דקצ"ה לעלמין ודא איהו כגונא דלינת כד"א ורליתם אוחו וזכרתם את וגו'. כיון דמנא צ"י הא' דוכרנא אידכר בגרמי' למענד פקדא דמארי'. וצתשו ר"ע איגר ס"י עי כתצ שהיולך מציחו לעסקיו צטוק שעות הרבה, אפשר דתשחזר לציחו לריך לצרך על המורה, כי עכשיו יתחדש עליו הקיוצ, כציולא תפוכה, וכפושט עלימו: (ט) על מזוחות. מזוחה כתיב שאין לריך אלא אחת (רע"י); כבר שקלו וטרו הרצ צעל אית והרצ צעל מ"ש בדבור זה להתימו עם מואמרו ז"ל צמס' מנחת ד' ל"ד, ע"ש. ואמר הרו"ה מלמתי צמסקתא זוטרתא שאמר ונתו מזוחה? מזוחות דעלמא, ור"ל שאמר מזוחות צ"י מלך רצוי הצמים, ואין פירושו וכתבתם על כל אחד ממזוחות ציתך, אבל פירושו וכתבתם על מזוחות של כל צית וצית; והרד"ק צמכלול אמר וכתבתם על מזוחות ציתך על אחת מהמזוחות לפי הקבלה, וכן ויקצר צערי גלעד (סופטים י"ג) צלחת מעברי גלעד, אל ירתי הסעיה (יונה א') אל אחת מהירכתיים, צתתים תתחנן צי (ס"א י"ח) צלחת מנחתים ועוד אחרים כמוהם: (י"א) מ"א"ים בל טוב. לרבותינו ירמו צזה כי הטוב ההוא אשר ימלא צתתים המלאים מותר להם אפילו היו שם דברים הנאקרים צמורה כגון קדלי דמזירי או כממים נטועים כלאים או ערלה וכו', והשליט אוחם צכל הנמלא צארץ צמותר וצאקור, והנה הותרו להם כל האקוריין זולתו איקור ע"א (רמז"ן) עמ"ש שנת כ"ו י"ח צבאכס: (ג) אח ה' א' תירא. הצנת מלת את לרש"ס הונח על ה' וצ' ענינים, אם להוראת עם הליקוף, כמו וצניו היה את מקנהו, עם מקנהו, הצאים מלרימה את יעקב, כמו עם יעקב, וטעם זאת מהוראה מצואר, כי ענין עם וליקוף הוא צעלמו דצוק ומלרנות, אם דצוק תקומי כמו את מקנהו, ועם דצוק ענייני כמו את כדרלעומר, ויורה גם שם את להוראת דצוק הנושא עם הנשוא או הפועל עם הפעול או הפעולה, כמו את השמים ואת הארץ, שהצריאה היא הפעל והשמים והארץ מקצלי הפעל, וירא את האור כי עוז, וכן כל את שצונקרא התקשר הנושאים, שהיא ג"כ צעלמו ענין החסימה ומלרנות הדברים, שלפיכך אין מלה מלרי ומשומשת כ"כ צונקרא כמו מלת את, להיות רוצ המאמרות מתעלמות צפועל ופעול נושא ונשוא. לפיכך הולך דרוצ המאמרות לשמות מלת את קשר הנושאים יחד זה לזה כשהוא עיקר המכוון צמאמר התקשר פעול עם פעולו, אלא שהמקדק על הקלור אפשר שיעלמנו לפעמים מן הספור, אחר שהפעל נגלים צפועם המאמר, שכשאמר דראשית צרז אלהים את השמים ואת הארץ היה יכול להעלים מלת את ולומר דראשית צרז אלהים השמים והארץ, אחר שהפעול שם השמים והארץ, הפועל שהוא הצורה והפעולה שהיא הצריאה מצוארים ומפורשים, ולפיכך צצ אלל חז"ל ליסוד שכל אחין שצמורה רצויין, והיינו שצכ"מ נשתתנע מלת את הוא צהכרת נושא עמו עוד איה פעול נבחר שלח חכר צמאמר, אחר שהיה אפשר להעלים המלה לגמרי, והמורה תסה אפילו עוקלו של י"ד מלמנע צו צלי מועלת ורעיה על ענין, ודרשו גצי את היא חייל לרבות ת"ם, שהצורא ית' הוא הנשוא הא' המקבל המורה והוא מצואר צמקרא, וירמו מלת את

את עור לחיה כסוף נסתר והוא התי'. יכן גזי ולא יאכל את צפרו שרדו את הסמל לצפרו
לרבות עורו. שהצפר' הוא הסמל הגולה שלא יהיה מקבל שמוע המציא לדי אכילה, והעור הוא
הנסתר בזה מלת את שלא יהיה ג"כ פעול צדצר המציא לדי אכילה עמ"ס צבראשית זאת השמים:
(ב) מה העדות. על מה יעמדו אלה המלות הנקראות עדות, שהם זכר לנשלאותיו ועדות עליהם,
בגן יליית תפלין ותחזה שבת פסח וכדומה; ומה הסקים אשר נעלם טעמם צתורה, ומה הספספים
העונשים שנעשו צמות אלו, שנסקול העושה מלאכה צצנת, ושדוקף הנא על אשה ולאנה, ונכה
מי לזרע כלאים וכדומה לאלה, כי משפטי יישוב המדינות כדיי השור והצור והשומרים ושאר הדינים
צצתורה שזין איש לרעהו לדיקים הם וטובים, כל רואים יכירום וכולם נכמים למזין (הרמב"ן),
וצמח נוכל לומר שהשאלה היא על המשפטים שהן המלות שזין אדם לחצירו, למה הסכרו כלל
צתורה, כי לא היתה לריכה לנות עליהם, שהאדם מעלמו היה נחזר צהם מצד הטבע והנטי'
הרלונית והסכל עמיינן מפני תקון קצון המדינה להזהר מהם, והשאלה היא איכ על כלל המעלות
המדומות אשר טעמיים מפורסמים וידועים צטענות שכליות: אשר צוה ה' א' אחכם. רבותינו
צאגדה יסרו שאלה זו לכן הסכם צמכות התורה ושומר מלותי, אמנם שאלת מה העבודה הזאת
לכם יחסה לכן הרע המצטע צמכות התורה וצמלותיו, ודייקו כן מומלת לכם למשמעותו לכם
ולא לו; ומה שלא דייקו כן ג"כ מומלת אחכם, ולומר אחכם ולא לו, כיל שהוא מיוסד על דרכי
הלשון, שלשון טה מלאכותו פעם ומחוצר עם מלת לכם וכדומה, כמו עמדו ושומעה מה
יטה ל'כם, תורה טה לנו משה, ופעם הוא מחוצר עם מלת את אחכם וכדומה, כמו אשר טה
ה' את משה, והסבדל ציניסם הוא, צצתצורו עם מלת לכם וכדומה ירמוח אל חיוב המלוה, אזל
אי' מוניא מן הכלל להפטר ממנו, ולזה לטמאים צפסח ראשון אמר משה עמדו ושומעה מה
יטה ה' לכם, ירטה לכם שחכם עמאים צראשון, שאין הלוי הנא אליהם נוגע כלל לכל מי שהוא
ססור צראשון, איכ מלת לכם ירמוח לכל הטמאים ולא לנו הטורים, וכן תורה טה לנו משה אמרו
רבותינו לנו ולא לואי'ע, אמנם צתתצרות לשון טה עם מלת אחכם המכוון צו לכלול גוף המדצר
ג"כ צחיז הלוי, כמו מלת את צציאורו ג"כ כמלת עם כמו את יעקב איש וציתו צאו, וכמו שצכל
הלויים כתיב טה ה' את משה שהוא ככלל ג"כ צכלל המיוז, לכן כאן שאמר אשר טה אחכם,
מכתיב אי'ע ג"כ צכלל המלוה, ויש למפשים דרך אחרת צזה ועמ"ס ר"פ שמות וס"פ משפטים:
(כא) ואמרת לבגן עבדים היינו. כאן מחוצר לשון אמירה צלמ"ד אמרו, ופעם מחוצר עם אל
כמו ואמרת אליו צחוק יד (שמות י"ג), והצדיל הרש"י ציניסם, להיות שלשון אמירה מורה על
הסלק הרוחי צצצורו, דהיינו המוצן השכלי צצו, המתהוה ע"י קשור האותיות המלות והמאמרים
המליירים צנפס השומע ליר שכלי, לכן ידק ללשון אמירה פעם שמוס הלמ"ד, צזמן שהמאמר
צעלמו השכלית, בגן הגדה וספור, שצצגעת המאמר להמקבל הושג ג"כ השכלית המצוקס צמאמר
ופעם שמוס אל צזמן שהמאמר אינו אלא הקדמה והכנה לתכלית שייצג ממנו, בגן שאלה וטוי
ואחרה וכדומה הכל כפי מה ציהיה חומר הענין, שאפי' צזמן ציהיה מענין השומר שאלה ציעיל
צו רק לשון אל, אעפי"כ מנינו לפעמי' צלמ"ד ולפעמיים צאל, בגן ויקרא צצנימלך לצצרה ויאמר
לו מה עשית לנו (צבראשית כ') שכפי הנראה היה יוחר שייך לומר ויאמר אליו מה עשית לנו,
כי הכל היה מצקס תשובה ומצצרה וצשאלתו לא השיג עדיין תכלית מצוקסתו, אלא שלפי דקדוק
המאמר לא היתה סס שאלה הנריכה תשובה כ"א שאלה קיימת, כענין ששואלים לתינוק שצצר את
הלכותית מה זאת עשית, צצדאי אין לנו מקוים תשובה מן התינוק, אזל רבותינו אמנם לרמוז
לו גנות מעשיו, וכן הענין צזה שצצנימלך לא היה חפץ כלל ומצצרה שיעיב לו על כך רק סגיד
לו שצ"ס לא טוצ עשה, והוה שחכם צמאמרו מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי, שהוא גנות
מושלט שלא שייך עליו שום התגלות, וצפ' שצמרו (סס יו"ד) אמר טוצ ויאמר צצנימלך אל צצרהם
מה ראת כי עשית הדבר הזה, שצכאן שאל אותו שאלה פטויה על הצצה שהניעתהו לעשות כך,
שהוא שאלה הנריכה תשובה לפיכך ישמע צמלת אל, וכן צענין התשובה אף שכפי הנראה היה
לדק צה רק שיימוס הלמ"ד, צמה שהתשובה צעלמו תכלית, ואפי"ס נמלא צה פעם צלמ"ד ופעם
צאל, כי לפי חומר השאלה תהיה התשובה, שהשואל דרך קתויה מה זאת, שהוא שאלת איש חס
אי אפשר לנו ליתן לו תשובה מתפסק שאלתו עד שלא ישתר לו עוד פסק, צצאין אנו יודעים
מה שאל ועל מה שאל, ולפיכך אנו משיצים לו ג"כ תשובה צלתי מוגבלת, כדי שיערם שאלתו
ועי' לו שאל, לכן אמר הכתוב (שמות י"ג) ואמרת אליו צחוק יד, שעל ענין כזה שייך כנוי אל,
אלהם השואל הצגלה כמו כאן מה העדות והסקים והמשפטים אשר טה וגו', שהיה שאלת סכם
המשרע ענין שאלתו, אנו לריכים להשיב לו ג"כ צמוסק ולהגיד לו כל הענין מראשו לקוטו עד
ציהיה משיג צתשובתו תכלית מצוקסו וע"ז יסול שמוס הלמ"ד, לזה אפיכ כאן ואמרת לבגן:

(כד) את כל החקים. השאלה הייתה על העדות ועל החקים והמשפטים, ונתפוצה איננה מחזיר אלא חקים, ויראה שמיני שמוקדך השמן לשמש עם אחד לשם כללי ולשם פרטי, כמו שמים הוא עם הכולל לכל הרקיעים, אף שיש לכל אחד מהם עם מיוחד ומיוחד מוכן זכור, וישמש ג"כ לשם פרטי, כי רקיע המתחן נקרא שמים, וכן הכוכבים כולם בכלל נקראים כוכבים אף שיש לכל אחד מהם עם בפני עצמו שמי מכל"ל, ואחד מהם יש לו עם פרטי השווה לשם הכללי והוא חל כוכב, וכן עם יום הוא עם פרטי לחלק הזמן שהשמש מאיר לארץ, וכן זמן מעליש נקרא יום והוא ערב צה"ע צוקר יום אחד, ויזכיר מלת יום גם על הדבר הנעשה כלילה, כמו ציום הכותי כל צבר צה"ע אף שהיתה צהלי הלילה, כי מלת יום הוא עם כללי על הזמן בכללו (זייט), ככה עם חקים השואל הזכירו על עם פרטי, רק על אותן המלות שאין להם טעם, לכן הזכיר צום הפרטי האחרת העדות והמשפטי, אמנם התפוצה הזכיר את החוקים לשם כללי, הכוללת כל חלקי המלות. והנה השאלה הייתה מפני מה נמחמו צ"י כדלים צום מכל האומות להיותנו נזהרים בצמיחת המלות האלה הנקראים עדות, החוקים, והמשפטים למה הוזכרו בתורה, כי צאלה היינו נזהרים מלד הכרעה השכל, וצאלת התפוצה ע"י, כי לבצת לאתנו מהיות עצדים לפרעה זכינו להיות עצדי ה', וחסת עול הנדל אשר נספק מעל לזארינו קבלנו עלינו עול התורה; ולבצת זו יראת ה' על פנינו תמיד תהיה, לבלי לאת מתחת עבודת אדון כל ימי, וזהו שאמר. עצדים היינו וגו' ויזיאנו וגו' ויזינו ליראה. ולזה אין הבדל בין חלקי המלות הנקראים משפטים לבין העדות והחקים, כי עפ"י התורה אין לנו לקיים המשפט מלד ששכל האדם ממיצט כ"א מלד עבודת ה'; ולזה תמלא כי גם בכמו אלה הזכיר יראת מלרים, כמו נקדושים לא תעשה עול צמשפט צמרה וגו' מאזני דק וגו' והזכיר אחריו. אפי ה"א אשר הולאחי אחכס מאיני, וכן צכי תלא לא תסע משפט גר יתום ולא תחצול צגד אלמנה חכרת כי עצד היית וישדך ע"כ אכני מלך, הנה מבוחר אף שכל הענינים האלה הם מן המשפטים, כונת התורה שלא נקיימם מלד התמיצות השכל, כי אז היינו צוגדים צאדון כל יתנדך להיחמינו עוצדי השכל לא עצדי ה'; וכלל טעם החוקים לפי שנהג השי"ת מאז עם ישראל צדך שהוא למעלה מן הטבע הנהוג, כ"א צדך פלא, לענות זה מייצים אמתנו לעצדו בעבודות קדושות וחוקים הנצגדים משקול דעתו של אדם, ושאפי"כ ויתן ה' אותות ומופתים ויזכס לעשות את החקים לשוב לנו כל הימים, לא תצמיחנו התורה צזה טוב מיי הזמני, כי צאנות סכר מלרה צהפי עלמא ליכא, אבל מוטוב מיי הנלחי מדבר, כי מיי עוה"צ מוכנה צסם, כל הימים, כמו שלמדנו רבותינו ע"פ ותסאחי לאצי כל הימים; ויראה דעתם צזה, שאין מלת כל כצשאר מקומו מן המלות המשמשות, אבל הוא עם דבר של תארו וספן, ומענין נכספה וגם כלתה נפשי לתלרות ה', ונועם העליון צמי עוה"צ שענינם כלות הנפש ותפנו אל הדבר (שמאכטענדעם פערלאנגען), ונועם העליון צמי עוה"צ גדולה לאין חקר, כמו שהדיעונו חכמים הראשונים שטובות העוה"צ אין כח צאדם להשיגה על צוריה כי אין לו ערך דומיון ולא דמיה הצביאים כדי שלא יפתחו אותה צדמיון, הוא שיטע"י אשר עין לא ראתה אלהים זולתך עשה למחכה לו, כלומר הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראתה אלא אלהים עשה אותה לאדם שמחכה לו, (ערמנצ"ם צהלכות תפוצה), והוא שהתאוו אלי כל הצביאים ואנשי מעלה, ונקרא בכללי עולם המקוה, וצמדת הנעלם (ויאל ד' ל"ט צ' עוה"צ נקרא הר ה' הר הטוב, הר צממים, הר התענוג; וכן נקרא כל הימים, ירלה הזמן המקוה (ריא חללערווינטשעפטע זייט), (עו"ש ציתרו צכל המקוה אשר הזכיר את שמי, וצוירא ואתה תצא אל צבותיך צצלום), הנה הצמיחה המורה לנו צזה מן טעם העליון וטוב הגלמי צזמן המקוה הצא אחרי מיי ההצל: לחיותינו כיום הזה. גם צזה הצמיחה לנו את המיים הנלמיים המוטב צאלמעות קיום התורה כל זמן היותנו צעולם הנה, כיום הזה ירלה כל זמן היותנו צארץ הנשמה הלזו, טוכל להשיג דבר ערך יקר מאלד, והיא. לחיותינו להסיות את נפשינו את המיים הנלמיים (אין דער געגענווארטטיגען זייט אונם דעם ערויגען לעצענס ווערטע לו מאכען), ה"ק צמלת כהיום היא כ"ק האמתי כמו מכה כיום, השצעה לי כיום שענינם על זמן ההוה: (כח) וצדקה תהי לנו. קראו את גמול המלות לדק, כי העצד הקני לרצו שהוא מייב לעצד אותו אם יתן עוד סכר בעצרותו לדק ישעה עמו (הרמנצ"ן), וצמקוה אשר קרא אותו דק, כי דקס הוא יתיר מלד כי מוספת ה"א צצמות יורה להפלת הענין, כמ"ס צכל לך צויתשצה לו דקס, וצ' שלם עוהה צה ע"ש. (וערש"י תענית ח', דלדק משמעותו ע"פ דקן, ולדקס לפנים משורת הדקן), כי מעלה גבוה מעל גבוה יש צמטק עושי מלות, כאמנם כל אחד כחה ממופתו של סבירו: לעישות את כל הגמחה. צמקרא הקודם קרא את המלות צסם חקים, ולא סיבד לשון שמייה צעשיי, רק אשר לעשות את כל החקים, וצמקרא זה קרא אותן צסם מלות, ומיבד לשון שמייה צעשיי, ואמר כי נשאר לעשות את כל המלות, וכל צטעם הדבר, כי צאמת כלל כל המלות נקראים חקים, גם מלות, אמנם

הסדל צנייהם לצפלי הלשון, שאם ינא הציב ומלח רטן המורה, פעמים שנחייב לשמרו ממחמת יראת גדולה והכבוד כמשמרת האז על הן ואז יקרא מורה, ופעמים שיהיה זה ממחמת יראת העונש כמשמרת האדון על העבד והמוטל על העם ואז יקרא חקם, והנה כל פקודי ה' הם מלך האומה מורה גם חקים, כי הציב צהם לאדם לשמור מלך יראת הכבוד וגדולת המורה, ומלך יראת העונש מלח אדון כל, ובערך אל כותן התורה ית' אין הסדל כלל צין השמות האלו, אמנם צנחית האדם המוחייב לעשותם יש הסדל צנייהם, צנחית המשיג המקבל פעמים שיקרר להשיג ענין אחד ויקבלו ממחמת ענין אחר שים צו, פעמים שיחבלו צו יותר ענין המורה ויחפורר לעשותם ממחמת יראת הגדולה, ופעמים שיחפורר אליהם מלך יראת העונש, ואין ספק שהשומר פקדי ה' מלך שהן מורה, שהוא מלך יראת רוממת ה' וגדולתו כמו שהצן מקיים מורה אציו, והוא העובד את רבו ע"מ שלא לקבל פרס, הוא צמעלה יותר גדולה מהשומר אחת צנחית חקים, שהוא בעבד העובד את רבו ע"מ לקבל פרס, כי כשגדולת ה' ורוממותו תמשול צנפס האדם, מלכד קיומו את מורה ה', גם נפשו תחלצו צאהצו רבה ושמחה יתירה להיחמו זוכה לעשות רטן קומו, אמנם העובד ע"מ לקבל פרס כל רעיונותיו מלחות מן השכר המקווה אללו, ואין מקום צנפשו אל השמחה צקים העבודה עממה, ולזה סיברה התורה לפעמים ענין השמירה צעשי ושמרת ועשיה, ושמרת ועשיה, לשון שמירה צכל אלה יורה על החלטה והפצן הפנימי אל העשי, כענין ואציו שמר את הדבר, והיא עבודה אנשי המעלה המלפים ומיילים צכל לצ ומי תצוה מורה לידו ויקיימנה, לכן צמקרא הקודם צמכוים פקודי ה' צשם חקים, כלוי האדון על עבדו, שהקיום צהם ע"מ לקבל פרס, הכסיה התורה לשון שמירה, ולא אמרה רק. לעשות את כל החקים האלה. אמנם כחן נקראים מורה שהקיום צהם ככן אל אציו מלך רוממת ה' וגדולתו, אשר גם השמחה והאהבה תחצנר אל קיום המורה, לכן חיצר' התור לשון שמירה צעשי, ואמר' כי כשצורר לעשות את כל המורה, ולזה קיימה. לפני ה' אלהינו, שלא תהיה צקים המורה שום פניי חילונית רק לשם ה', כאשר טונו, מלך שהוא ית' ליה עלי, הנה לאנשי גדולה מעלה כו העובדים שלא לקבל פרס רק מלך רוממותו ית', הצטיהה התורה גמול הרוחני העליוני מלך, וקראה לךק, וכמזכר צמה שקדם: ז (ד) כי יסיר. פסטי דקרא מורה על המוקבל צירינו, להיסור מחמת הוא מן התורה אף צאותן שאינם מצצעה עממים, כל שיצנס צכלל המכירים, ואין חולק צזה, וכיה הסכמת המוסקים דצכלהו איתנהו להיסורא דמתנות מהי"ת (ערמצי"ם פ"צ מא"צ), ופרט הסכמו צריש הפצה את צצעה עממים, כי יצבר צבורו והם היו הקרובים והגורעים, ואין ספק צזה לכל המחלכים צדך אמת: (ה) כי אם בה חעשו להם מזבחותרים תתוצו. וצמקום אחר (שמות ל"ד) הוא אומר כי את מזבחותם תחלון צלי מלח את, דצממת מלוח כי אם ישמשו לחותו ענין צעלמו שיצמט מלח כי, דהיינו להכניס חופן צמקום חופן (אשליזי"תן), אלא שמלח כי תשמש ע"ז הענין צצלות והעצרה (היפוטטעטיט), ומלוח כי אם יצרו ע"ז הענין שיהיה כך צמוחלט ועכ"ל (אצזאלוט), שהוא המתחייב ע"י תופסת את שהיא מלח התנאי הגמור, את תעשה לי הדבר, את יעבדו צני גר, וירלה צמלח כי אם, שלא יהיה לצבר שום מניחות צשום זמן ואופן אלא את היה על חופן כך וכך (אצזדעקן, נור), ולזה צמלרו שם כי את מזבחותם תחלון, כי אעיש שהחמיה מוחייבת עכ"ל, מימי לא היה כוחת המלח עליה שם לצבר צה ע"ל המורה כ"א ע"ל הספור, שיהיו עמידים לנחץ את האלילים מלך מה שנגטו על כך צמקום אחר, וכמו כן מה שאמר שם כי לא תשתחוו לאל אחר, צצודאי אין שם מקומה של זאת המורה, לכן אמר שם מלח כי לצד, דהיינו מה שידעת צבר ממקום אחר, אצל כחן שהכונה לצבר על החמיה צדך מורה וצמוחלט, אמר לשון כי את (אימפעראטיף); וכן אל תחבלו ומנוו כח כי את ללי את (שמות י"צ) שאין לך צו היתר אכילה צשום חופן הן נח הן מצוטל הן שאר חופן אלא ללי את; לא תוכל לאכול צצעריך גר כי את לפני גר, כי את צמקום אשר יצמר, כי את אשר ילא מועיך וכיולח צזה; ויש שמוש מלח כי את כמו עד אשר (עם זייא דעקן), והוא לשון חנאי (קאנדיי"אנעבל), כמו ולא יאכל מן הקדשים כי את רחן צמים (ויקרא כ"צ), כענין צקדשים לא יאכל עד אשר יטהר (שם ד'), והטעם צצני אלה השמושים הוא אחר, אלא ששאר כי את משמש על התנאי צענין וצאותן, שלא יהיה הצד צשום חופן כ"א צאותן סלוי (קאנדיי"א, קוחליטאם), וכי את המשמש צצאותן עד אשר מורה על התנאי צנות, דהיינו שלא יהיה לצבר מניחות כ"א צנות סלוי (קאנדיי"א, טעמפארליים), וזה יצא ג"כ על הכו צמר את מלח לא כשאר כי וכי את (רש"ט): (ש) שומר הבר"ת. כצר פי' הקדמונים, כמו ואציו שמר את הדבר, את הצן הולך צדרכי אציו, הקצ"ה שומר לקיים צריחו לכדו ולח גם כדו חינו זכאי שומר לצור צריעי וכן עד חלף דור לכן אמר (לקמן י"צ) והיה עקב צשמעון גר' ושמרתם ועשייתם גר' ושמר ה' אלהיך לך גר' כי לא יטרך לשמור לצניך כיון שאתם ראיים לקבל הסקר, הלא תראו

תראה ליוצאי מצרים קיים את הספק שהצניח לאזכרה חף עליו היו ראויים לנכסם גדולים כאלה רק למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיכם, אבל דורות שלפניהם לא היו ראויים כלל לכן לא זכר להם ברית אבותם, והמר הנבית והמקד עד יוצאי מצרים שהיו זכאים וליך עמכם זכות אבותם (הגרי"ח): לארץ דור. ולהלן הוא אומר לאלפים כאן שהוא קמוך אלל שומרי מלחמו (העושים מיראה) הוא אומר להלך, ולהלן שהוא קמוך אלל לאזכרו הוא אומר לאלפים (רמ"י מקוטה ספ"ו) להציו האמור מה דבוק עם שומר הצרות והמקד ללעיל מני, ולשומרי מלחמו דבוק עם להלך דור שחמרו (כח"ס) אמנם צמילתא (יחרו פרסה ו') אחת חי לאלפים שומע אני מיעור אלפים שנים חיל להלך דור לחין חקר ואין מקפר, ע"כ. וכמ"י הראצ"ע, להלך דור ועמו אין קץ והוא לעולם ועד, כי אלף הוא מקפר כללי, כדרך ואשו עשר נפים צמור אחד, וכן שבע כמחמתיכם, וכן חילו מיה אלף שנים פעמים: (י) ומשולם לשונאיו, רמ"י פי יסלם לרשע צעיריה גמול טוב לספר מעשיו הטובים כדי להצידו מן עו"ה. והרמב"ן אמר יסלם לשונאיו גמול רשעתם להצידים, כאשר הציד את המצרים, כי תשלום גמול יתכן בין לטיב כמו כי אתה תשלם לחים כמעשהו, בין לרעה כמו למה שלמתם רעה תחת טובה, ולדעתי יתכן לומר אחרי שמתלכו פעל שלם נגור משם שלום, כמו ושלם נוח לדך (איוב ח') שפירשוהו ענין הללכה, כמו השלום לחיך השלום לילך (מ"ד ז'), יהיה מענין זה כאן ומשלם לשונאיו (לפססו גליקקליך זיין, וקאל געשען), והוא הללחת הרשעים ושלומם, בין שלום הצנתי, שהם שלמים בגופם מקולקים מנחלכות ומלחים, מקוללים בצריחות ומחויים בנחות, בין שלום הכימי, שהוא שפוי צביתו צבסנית אשתו ובניו ומורכס עם ההגה קנינו שיתנהג בו הכל על קדרו, בין שלום המדיני, שיה לו הסכמה ציט ובין שפוי הטובים בנחלה: אל פניו, ת"א צמייהו, ויניע צעלמח הדין; ולדעתי מלת פניו כאן הוא לשון פני' והפגאה, מן ויפן פרעה, והטעם, שכן מעשיו הטובים יסולם לו, שילחמו דרכו בכל אשר יפנה (ריכטונגען, אונטערנעוהמונגען) למלא נפשו בחיות זמניות וברבי נכסים, דברים הכלים והאזדים עם המות (הוא ע"ד הצא ליטמח שומחין לו), כי רק לדברים כאלה הוא פונה כל ימיו, ופיר קקראו פניו; ועל כוונה זו יתבאר מלת אודנו יפועת פני (תהלים י"ג) כלומר אודה את ה' שהוא המושיע אותי בכל הפניות אשר אני פונה (והמפרשים דמקו שם ציבורו), לכן ישמע מלת פנים גם על השאלה והבקשה (געוורן), כמו נשאתי פניך (ירמ' י"ט) קצתי מבוקשך, כי פניית הדעת מתחייבת אל הבקשה, כי כל מבקש דבר פונה דעתו ומתחבבתו לכל לדידי'הענין, ויחפש פנות נחמות וישרות המורות על ישר הבקשה ופראויה לעשותה למען ייעזר צעירי המבקש למלא גם רגון המבקש, וכן לבנה זו משהחף עם בקשה על השאלה (געוורן, ציטען) כמו שאלתי ובקשתי, ועל המעש (זוכען) כמו בקשתי את שאלה נפשי: (ב) עקב תשמעון, לשון זה נלקח צמקד ויחר לנעלי הלשון, כי לדעתם חקר מלת אשר, וכמו שהספיו אונקלס וי"ע די תקבלון, ובמלת תשמעון הרין נוספה צמקד חיצותא, ולדעתי את גרין שצממעון ירה שהוא כעין חואר (כמ"ס צמרו צלת המעשה אשר יעשון) ור"ל תכונה השמיעה, שטבע לבכם יהיה נטוי אל שמיעת החורה והמורה, ויהיה מלת עקב קמוך לתשמעון, וטעמו שכן שמיעתם (ערשאלג איירעם געהארענעם), ולכוונה זו אמר אח"י ושמתם ועשייתם, כמבואר למעלה בואמתן פי' ושמתם ועשייתם: עקב תשמעון, טעם עקב כמו צעזר וכן עקב אשר שמע אזכרה צקלי, והמפרשים אמרו כי טעם עקב שכן צמחית וכן צממם עקב רב, וכוון הוא כי יקראו צלשון הקדש תחלה כל דבר צלשון ראש כענין ראש דבך אמת וכן גדול הדבר ראש העם והמשונה זו ראש צממים וכן יקראו אחריה כל דבר עקב כי הלשון יחשוב דמיונו צלשם והראש תחלה והעקב זו אחריה וקוף וכן יאמר הכתוב לראש ולזנב לדמיון גוף צממה, ואונקלס תרגם מלך כמו מלך עזודתכם עשאו לשון סבוב נגזר מן והיה העקב למישור הדרך המעוקל ההולך סביב סביב וכן עקובה מ"ס מכוונת ומוקפת, יאמר והיה סבת שמעכם המשתטים ועשותכם אחת שיאמרו השם לכם בריתו, ויפה פירש רדומה ליה צלל הדבר הזה צבצמו מלשון וגללו את האזן, וכן על דעתי כל לשון עקובה לגולל וסבוב יקום לצב ויעקבי זה פעמים ויהוא עשה צבקה ענין גלגולין וסבוב ולכן יקראו יעקב יסרוך כי הסך העקוב למישור, וכן אמרו הרב סקרא עקב וידו אחתה עקב עשו יקראו כן צעזר היותו מעוגל כאשר יקרא הלשון אומע היר והרגל כמות צעזר היותם כמו כמות הירב ומורגל הוא צלשון כמו שאמר צמפרי מיעיני אש דת לנו כשהיה יולא הדבור מפי הקצ"ה היה יולא דך ימינו של קדש לשמאלן של ישראל ועוקב את מחנה ישראל שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כלומר מקיף, וכן לשונם צלים עליו צמקפין צבצות הגלגולין כמו עקיבים שפתי אחיות חלה שוות להן, (הרמב"ן) ויש להוסיף צממם הגמח שם עקב על השכר, שהוא מן ולא יעקבם (איוב ל"ז) לשון אימור ועיכוב דצדי רבותינו, כי ילחשו הקריף

כפיך מן הכשיתין יאמרו מתקסטי, מן ירכמונה חזיר מישר, יאמר קרמונה נמליס, ולמי ששכר
 פטורס איינו מיד צעיהי רק שומר ולפון למיי עריהו, הגה להחמרתו והתעכבו עד זמן הגה,
 לכן יקרא עקב, ולזה אמר צטווי ה' לא יאמר לשונאי, לפי שאינם זוכים לעויהו ומקבלים שכר
 מפעיהם הפוריים מיד צעיהו, הסך העקב והחמרות לאהווי ה' (עיין מ"ט צב"ט וירא צנעין
 עקב על הסכר) כמאמרם (עירונין כ"ג) לשונאו הוא ללא יאמר אזל יאמר ללדיקים גמורים,
 ומתעטס זה הונח עם עקב על האטון והילי"ה המחנגד לאדם מהשגת חכמית הנרלה לה' (הינדערער)
 ע"ז אמר (חללים י"ט) צשמרם עקב רב. ר"ל נזהרתי מאד לשומר מצותיו ית' כי הם שומרים
 אחי ומלהבד צרמח המעכב הגדול שצאדם מלהשיג אמתות דרכי ה', ולפי שיש מעכב למצוה,
 כגון המעכב אח מצורו צמקומו לצלי לכת לדרכו מפני ששם סכנה וכדומה, לכן הוסיף מלת רב,
 שגין מריצה וקטטה, לצבאר אח המעכב אח האדם לרעהו, הוא השטן הוא ילה"ר, הוא צעל
 המריצה המערין צנטס האדם המלחמה הפנימית לריב אח יולרו, וטעם צשמרם עקב רב (אינדעס
 יא צעחאצען יענען לאנקויכטיגען הינדערער), [ואם נפרש עקב רב על השכר כדעת המפרשים,
 יקשה מאד וכי המלך הספיד יאמר שהוא נזהר בקיום המלחמת מצוית שכר המקווה מהם, והעובד
 עיי לקבל פרם אינו מעטות]: (אז) כל חלי וכל מדוה. מולה הוא הסוכל למשכב ואין כואב
 לו שום אבר פרטי, כי התצורה הממלה המתפעטת צכל האצרים, ומדוה הוא אשר לו כאב צאחד
 מאצרו והשאר צריאים (הגר"ח). ועמי"ש מזה צצמות ט"ו כ"ו: ונתחם. אף על פי שיחננס צצונאיך
 לא ידעו צך, כענין יסול מלךך אלך וגו' אליך לא יגש (דע"ם), ויפה פי', והוא"ו כמלת אעפ"י
 (ויחאוואסל), כמו ויהי מצרתך (מלאכי ז'), או שהוא"ו כמלת כאשר (אלם), וחורה התייחסות
 שני המושפטים המולטרפים זע"ז צצמינת הזמן, כמו השמש יא על הארץ ולווע צא לערה, כאשר
 צא לערה, וטעם והסיר מונך ונתנס צכל צונאיך, יסיר מונך כאשר יחנס צצונאיך, כלווער כאשר
 תהיה מכת מדינה צעון יושצי ויחול עלי' עונש לא תהיה אחס צכלל הגענשים: (אז) ואברח.
 תיא ותגמרי, והשאל אכילה לכליון, כי האכילה היא כליון האוכל. אמנם צצותיו (צמדרש ש"ס
 צפסוק צרך אגן) אמרו, מה חטא זו סופנת כך ישראל כוסעין ככסיהם על ארמיס, הו"ד ואכלת
 אח כל הפניס, וכתיב (ישעי"א ק"ח) חיל גויס תאכלו: ע"כ. פירשו ואכלת לשון אכילה כפשוטו,
 וענינו השכר והנאה הסודית (גענוס), כמו יגיע כפיך כי תאכל, ויאכלו מפרי דרכם. ומלת אח
 כמו כלמתי אח העיר כלווער מן, וטעם ואכלת אח כל העמיס תשחקר ותהנה מהם (פ"חן איהנען
 געניכען): ולא תעבד, פעל ומצב, ופי' לא תינה לעבוד אח אליהם, כי מוקס הוא לך צצרות
 הימיס תקסש אצריהם ותלמד צרמח עבודתם, כי זווי לא תחיי כל נטוה אינו רק צצנאי אס לא
 יקבלו ז' מלות צני נח אשר מכללם ע"ז כווצוחר צצפרי, כשעוזים עבודת אליהם אינם נהרגין
 (צרמנין ס' שופטים), ולא נוכל לפרש ולא תעבוד אזכרה לישראל עלמו מלעצור, כי אין זה מוקס
 למד אזל השחמה מוחלטת שאין אחר"י עור; והרע"ם הסז מאמר כי מוקס הוא לך על אח חמוס,
 כלווער אס חמוס עליהם יהיה לך למוקס לעבוד אח אליהם, אמנם השחמה שאמר מאמר לא חמוס
 לא יכרים לזה: (בא) גדול וגורא. הוסיף שתי מלות גדול וגורא, כי הכבוד האהבה והחורה
 וכיולא צאלה שייכים גם לאדם, יכול לאהוב אח זולתו צצהנה כעלמה, יכול לכבדו צכבוד והדור,
 יכול למח לו חודות, ואין צוה פחיתות לצורח ית', אזל הידחה אס יירח האדם אח זולתו וזלת
 הש"י אין פחד אליהם לנגד עיניו, כי אין יראה צצתי מה' לצדו, לכן קיים אל גדול וגורא, ואס
 תהיה מוראיהם עליך אחס פוחת ופוגם צצוונת אל כי אין לירח כ"א מלפניו (מוסר"י מרגלית
 צרדיק לעסלח עיר מולדת): (כה) פסילי אלהיהם תשרוף, מתאן ילפי' (ע"א י"ב א') שפחתי
 פוסל אלוהו, אח שנוהג צו משום אלוה תשרפון וחס שאינו נוהג צו משום אלוה מותר, וכי
 הרמז"ס (פ"ח מערכ"ס ה"ח) אליל של כותי שצעלו כותי קודם שצבוז ליד ישראל ה"ז מותרת
 צהגלה, וצמתיי (שם מ"ט ז') כילד מנעלין לאצרה קרקס מוענה עלה או שצפחה שלח ללרכה
 ה"ז צעלה שפחה ללרכה היא אקורה ושפחי' מותרין, וע"ז קיים הרמז"ס (שם ספ"ח) ואס יהיה
 של ישראל צין ללרכה צין שלח ללרכה צין היא צין שפחי' אקורים לעולם שאליל של ישראל אין
 לה צכול לעולם, והרז צצ"ט עם תמה צצס הכמ"ד, מאי איריא של ישראל אפילו של כותי
 ישראל שצפחה צין היא צין שפחיה אקורים כלאמרי' צגמר' למוח מנצה לה והוא לה אליל של
 ישראל ואין לה צכול לעולם. ע"כ, ולא הצינותי תמיה זו, כיון ללרצה מדינא ישראל מנצל אליל
 של כותי צין צצפחה צין צצצירה ורק מדרצנן אין ישראל יכול לצפל אליל של כותי גזירה דילמח
 מנצה לה (וקני' לה צצהנה דכל דצר הסקר כגון מניחה נקנית צצהנה) והוא לה אליל של
 ישראל וחו לא מתי מנצל לה (עיין מ"ל פ"ח ה"א) א"כ צאצרה שהוא אינן המסובר לקרס
 דלא שייך צה גזירה דהגצה אדיני' קאי וישראל יכול לצעלה, ושפיר דייק הרמז"ס יהיה של
 ישראל

ישראל, תדע שכן הוא דנקובי' (שם מ"ב א') מקשה תלמודא מפסקה ומתקב'ה מפיסה משוסק ומנורה דרקון ובבלהו משני כדכנא, ובסוף דמקשה מאף לא ירקות וכו' לא משני כדכנא, דנאפק כלהו דהוי מידי דמטלטלי סיך צהו גזירה דכנא דילמא מנגה לה תמלה, אבל באשרה שפאח מפורז לית זה השום גזירה דכנא מהדר תלמודא אחיזא אחיזא, וזהו דכל הגרמין אפן מותר חוץ מאשר אשרה (מעילה ל"ד, ובפסחים כ"ז ב' מעני אשרה) כתבו בחומ' תימה תהי כאליל צמחצמה מאליה, ע"ש. והרצ צבל מגני שלמה תמה על מתיחסם לאשתמיט' להו הא דמקסי תחם כמה קושיות כאלו ומשני רבא תחם דעממא משום גזירה דילמא מנגה לה, וקיים הרצ ע"ז שלולי שהחום הזכירו שמו של רבנו הגדול הרש"א היה אומר שלא ילאו דברי החומ' מתיחס, ע"ש. והרצ פני יהושע נחמצט הרצה ליישב מתיחתו, וכן הטיף (י"ד קמ" קמ"ב) דמה מתיחת החומ' צמחצמות מטעם דלמא מנגה לה, ע"ש. ואני העני תמה על מתיחסם, הילך נדלח ומתחל ממתינסו לגזירה זו דכנא, זין לרצ המיטלטל דטיף צהו גזרה זו, זין לאשרה דמוזרז דלא סיף למוזר זה הגנה, והרצ פשוט להס כ"כ עד דגזרו אומר לאשתמיט' לחומ' סוגיא ערוכה: **חשרון באש**, ולרבותינו (ע"א מ"ג ב') ציעור האלילים הוא ע"י שמיקה, נראה שהם דברו מאלילי מתכות, וקרא מיירי מאלילי עץ, וכלשון רמזים צמ"הו (מנזר קס"ה) מנזר לאבד אלילים בכל מיני אבד והשתחה צמזירה שריפה הריסה וחתך כל מין צמח סיסה יותר מוטלג ויותר עשה צמחצמה, וכ"כ הרא"ש צמיוך (מנזר חל"ו) ועומ' (מ"ד א' ד"ה כאן) דלירושלמי יש פלוק זין של מתכות לשל עץ, אומס מללח כתבו הסוקקים (י"ד סי' קמ" ס"ד) דצבל עץ מנלח צמזירה, לא משמע כן. והנה לדעת ר"ח (בחומ' סולין פ"ח ז' ד"ה שמיקה) דמיקה דצמזי צמלילים הייט ע"י שריפה, דכל אליל תמלח צמזירה דומיא דעגל, וכ"כ הרש"א עס והרמז"ס (פ"ס מע"ס"ס ה"ז) כ' דמטיילו לים המלח לרין לפרוה תמלה, א"כ קרא דילן כצמזי דזין של מתכות זין של עץ צמזי שריפה, ועיקר שרש שרף הורחתו רפיות חלקי עגס הדצ, שהאש ירפה כח העמדתו עד שימטרדו חלקיו זה מזה וישונו לאצק ועפר (כמ"ס צמזר כ"א ט', צאח תשרף) וגם העתכות יוכל לבוא ע"י שריפה להיות אצק ועפר, כמו שידענו מצעלי התימא שצמזערצין מלח מרערי עם גפריה, או נאערוס מין מלח אלקאלי, אז יתפרר הזה צמח עד אשר דק כעפר ואצק (וטרוד הרכצח חלקי המתכות דרך זה עד שנעשה דק כעפר נקרא צלשום קאלניירען) א"כ שריפה דקרא הוא צמזו הסמיקה צמזי רצותי, והכח והקבלה תואמים ידיו, אומס לשיטת הסוקקים החולקים על ר"ח, וכן להמקסים על הרמז"ס דצמזי שריפה צמזילו לים המלח, לא ידענא לייצ קרא דילן, וצורה לדרך (פ' וישלם צויטעוון אחס יעקב) תמה על המרש"ל שכתב צמזיות דאליל דינה צמזירה, ע"ש: (ב' ורא תביא חועבה וגו' חרם כמחז, ארז'ל (מכות כ"ב) הנהגה מאשרה לוקה משום לא תביא חועבה אל ביתך, וכ"כ הרמז"ס (פ"ו מע"ס"ס ה"צ) אליל ומשמיסה ותקוצח שלח אסור בהנאה שנאמר לא תביא חועבה אל ביתך, וכל הנהגה צאחד מכל אלו לוקה. ע"כ. ועוד אמרו (ספ"ד דקדושין) והיית חרם כמחו, כל מה שאחת תהווה ממנו הרי הוא כמחו, וכ"כ הרמז"ס (עס ה"ט) עבר ומכר אליל או אחד ממשמטיה או תקרצח שלה הרי הדעים אסורים בהנאה שנאמר והיית חרם כמחו כל מה שאחת מביא מאלילים ומכל משמטיה ותקרצחה ה"ה כמחו; הנה לדעת רז"ל מקרא זה ילמדנו שאסור ליהנות מאליל, ועדמה אסורים בהנאה, וליכיס אלו להשתדל להזין ענין זה צלשון המקרא עמנו, ויראה שצלשון ולא תביא חועבה אל ביתך אין המכוון זו איכור הבחא החועבה עמנה אל הבית כפשוטה, כי איכור זה כבר ידענוהו ממאמר הקודם לא תמנווד כסף חסז עליהם ולקחת לך, אבל מלח לא תביא הוא פעל מן עס תחאה, אשר יורה דרך העיוני על השכר הצא לאדם ממעשה ידיו ומשתדלותיו (געוויקן, איינקינפסט) כמו תחואת שפתיו יצבע (משלי י"ח), תחואת רשע לתעוה (עס י') (עמ"ס צבי תלח כ"ג כ"ה) כי תצא צכרם) ועל היתר הבחא פירות שצמנה המנישית אחר (קדוש"ס י"ט כ"ה) להוסיף להם תחואתו, כמ"ס הר"ז עס; ומלח אל ביתך מענין מתי אעשה גם אכזי לביתי, שטעמו לזוכי צמזי וטעם לא תביא חועבה אל ביתך, החועבה לא תרויח לך שכר והנאה ליהנות ממנו ללכזי ביתך (דאם אצמזיילניע זאלל דיר ניכעס איינצרינגען, ל' דיינעס היינזליכען צעדלרף) מ"י מנלח תביא היא מ"י הנכמת; ומלח והיית אין ענינו מליאות וישות (זין, ווערדען), אבל ענינו קנין הדבר (האצען, צעזיטלען) כמו ויהי לי שוכ, יהי לך אשר לך, וטעם והיית חרם כמחו, השכר והריות צצא לידך צמליפו אליל יהיה צרשותך קנין חרם (דוא צעזיטלעכט גלייחאס הירמייט זיין וויקלן פערצאונגעס גוט), ומתן עוד לפרש מלח והיית ענין הגאה (ווינדעסט נועלען, פֿאָרטהייל האצען) כענין מה הוה לאדם (קבלת ב') דתרגומו מה הגאה אית לנצר, כי שרש היה משולב עם שרש הוה, כמו הוה גביר לאחיק, צמקס היה. ומענין זה, לא יהיה למזרים מעשה (ישעי' י"ט) כלומר

לא יועיל להם שום מעשה ולא יהנו ממנו. וכן (סס כ"ט ו') קוריהם לא יהיו לצבד, ע"פ חברגוס, (ובמ"ש צפ' זא צימעט הבית והיות משה), וטעם המקרא, אף אם לא תהיה מן החובצה עלמה כ"א צגרמא דילה דהיינו ע"י מכירה ומליפין, מינן הרי הוא כאלו נהנית מן המרס עלמנו. הנה מצואר מרישא דקרא דאסור ליהבות מן החובצה, ומסיפ' עדמי חליפיו אסורים צהנלה:

ח (ה) מיסרדן. נותן לך צמלותיו מוסר נאה אל השלמות המכוון מנחתו (רע"ם), ומח"א מליף לך: (ח) ארץ זית. יש שזכר כסמך אחד לכמה סמוכים כמו תרומת כסף ונחשת (שמות ל"ה), ויש שזיכר הכסמך בכל סומך וסומך, כמו צפרי צטנך וצפרי צהמתך (דברים כ"ט), הכרמך, ואמר המעמר. דע כי המילוף הזה לא צא ע"ד הקרי והדומנות, אף יקרוו דרכי ההגיון, כי אם הסומכים הם מניין אחד כמו תרומת כסף ונחשת שהוא מין מתכות, יצא הכסמך רק פעם אחת, אבל אם הסומכים נבדלים באיכות כמו צפרי צטנך וצפרי צהמתך וגו', אז יבנה וישלש הכסמך בכל סומך וסומך; ולזה נמלא כלי כסף וכלי זהב (צראשית כ"ד, שמות ג') ועוד הרבה, כי כלים וכלים שונים צנורחם; ומה שצא (ציהושע ו' ט', כ"ד), כסף וזהב וכלי נחשת וצרול, הנה צרול איננו מוסב על כלי, אף הכוונה כי הקדישו כסף וזהב וצרול וכלי נחשת וחולי לא מלאו גולמי נחשת רק כלים, ויהורגס (קוספערעסם גערקאטע, אויך אללעסם אייגען), ולזה חסכים גם הענינה כאשר יראה המעיין; ומה שנמלא (צד"ה א') וכל כלי זהב וכסף ונחשת, הנה שם מתצאר כי גם אותם הקדיש המלך דוד לה' ואין ספק כי לא הקדישם לצרכי מנחה צנורחם אף החיכם לקישי צדק הבית, ולכן עיקר הכוונה על חומרם והמה ח"כ מניין אחד; אולם (צשמאל צ"י ט"י) שנאמר וצדו, וא"כ עיקר העכוון על הכלים כאשר נמלאו צדו אמר כלי כסף וכלי זהב וכלי נחשת. ואמר וכלי זהב וכסף (דה"צ כ"ד) שם סמך על הכלל שלפניו ויעשהו כלים לה'. ולזה הוכפל כאן הכסמך ארץ אלל זית שמן ורצם, כי מה שזכר לפנים הם פרי האדמה עלמם כאשר הם צטצע, אולם זית שמן ורצם הוא אף על היולא מתימים וממרים ע"י כתיבה, וכמתחבי"ע ארשא דמן זיתא עבדנין משה ומן חומרייתא עבדנין דצם (וכ"ה צתרגוס ירושלמי); ועפ"י הרצ"ם האלה צין חצין ממחר חז"ל (צצרכות מ"ד) שאמרו, ורצין ארץ הפסיק הענין, והנה לפי המשמעות הלשוון דיוק החלמוד ממלת ארץ שהוכפל, ולא צעבור שהוא תחלת הפסוק, וא"כ מדוע לא נאמר גם צאריך זית שמן ורצם ארץ הפסיק (וע' צלל"ם צד"ה אבל ענבים), אף לפי דצרינו יולדק, כי שמן ורצם נחלק שהוא מין אחד ואין לצרות מוננו, אבל להם שגם היא נעשה ע"י אדם כמו שמן ורצם וא"כ היה לו לכולל עמהם, וצולאי הפסיק הענין לענין צרכה: (י) ואכלת וישבעת. (צרכות מ"ט צ') פליגין צהך קרא ר"מ סצר ואכלת זו אכילה, וצצצת זו שתי, ואכילה צכזית, ור"י סצר ואכלת וצצצת אכילה שיש צה צצציעה הוי אומר כצילה, יעו"ם. וכ' הרצ"א צמדושי שם מנאן נראה דכזית לר"י וכצילה לר"י הוי דלוריית' דהא צקראי פליגי, ויש מי שפ' דהני קראי אסמכתא צעלמא נייהו ולעולם מדלורייתא צצציעה גמורה צע"י, וכ"ד התום' והרל"ש שם וכל האחרוני' דמדלוריית' צצציעה גמורה צענין, וצפכ"י שם הכיח שטה זו צל"ע וכ' דהסוגיא מנרעת כשטת הפוסקים דכזית או כצילה שערור דלורייתא יעריש, וראיית' צמכדרש"צ (תרונוה ד' קנ"ג) חז"ל פתח ר' מייא ואמר ואכלת וצצצת וצרכת את ה"א וכי עד לא אכיל צר נש לצצצע ויתמלי כריסי' לא יצריך ל' לקצ"ה צמאי קוקים ואכלת וצצצת וצתר וצרכת, אלא אפי' לא ייכול צר נש אלא כזית ורעות' אישו עלי' וישווי ל' להסור מייכלא עקרא דמכלא, צצצע אקרי ופ"י דלית קומי' דצר נש אלא הסור צעיר צכזית ולא יחיר והא רעותא דצצצע שוי עלי', וצגיין כך ומצציע לכל מי רצון, רצון כתיב ולא אכילה, וע"ד וצכרת ודאי וחתמי"צ צר נש לצכרה ל' להקצ"ה צגיין לתיב צדור לעילא, ע"כ. וכן צמגי' משרים למהר"ק (פ' יתרו) דליק אוכל לצוצע נפשו כלומר לקיום נפשו צלצד, ודצר מועט שהוא אוכל הוא שצצ ח"ם ואכלת וצצצת כלומר כשתאכל לקיום גופך, ומאלמרים אלה מוכרח ג"כ כהך פוסקים דלא צענין צצציעה גמורה מדלוריית', ומצוצר ג"כ ממאחר זה דעלת וצצצת פי' צמיתות, שהנפס ומצעגת צמה שיש לה ולא תתארה אל התופסת ותכרעו (צענגיגעסט דרך) וכמ"ש צמ"י טרה (צוקן וצצע). ויתכן הא דלא נישא לר"י מיינר וצצצת אכילה שיש צה צצציעה, דא"כ שאינו אר"י לתת שיעור אל כמות האכילה, היה לו לומר ואכלת לצוצע, כמו ואכלתם לחמם לצוצע, דבלשוון זה צולאי היה משמעוהו להורות על כמות האכילה, אמנם מלשוון וצצצת משמעוהו פעולה העומדת לעלמה, לכן יפרשהו על השתייה. ואף דלשוון צצציעה ישומש על הרוב על סוג' האכילה, צצוקר מצצעו לחם, ולחם שמים יצציעם, אמנם על ספוק השתייה ישומש על הרוב לשון רויה, ספות הרוב את הנמאה, כופי רויה, מינן מלאו לשון צצציעה גם על ספוק שתייה, ארץ לא צצצע מים (משלי ל') וכי תימא למה לא אמר קרא לשון היות צכור, ואכלת ושתיית, כ"ל דסייו עעמא, דלשוון שתייה טופל על אשותה לנמאו, יתלום המלא והנה שמה (ישעיה כ"ט)